

NAZEMI

NAKUPUJEME FÉROVĚ!

Nové trendy v zadávání veřejných zakázek

NAKUPUJEME FÉROVĚ!

Nové trendy v zadávání veřejných zakázek

© NaZemi – společnost pro fair trade, 2011

foto © NaZemi, Südwind, Swedwatch, istockphoto, SACOM, Ekumenická akademie Praha, Weltumspannend arbeiten

Práva na použití dokumentu nebo jeho části lze získat po dohodě s vydavatelem.

ISBN 978-80-905146-3-8

Milí čtenáři,

tušíte, za jakých podmínek jsou vyráběny produkty, se kterými se denně setkáváme? Tato publikace je první ucelenější příručkou v České republice k tématice společensky odpovědného zadávání veřejných zakázek.

Jsem rád, že za Národní síť Zdravých měst ČR (NSZM ČR) mohou podpořit tento významný krok na cestě k udržitelnému rozvoji na místní úrovni. NSZM ČR je asociací aktivních místních samospráv, které se programově hlásí k principům udržitelného rozvoje, zapojují veřejnost do rozhodovacích procesů a podporují kvalitu života a zdravý životní styl svých obyvatel. Upřednostňování eticky vyráběných produktů přispívá k naplňování cílů Zdravých měst a místní Agendy 21.

Společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek je v souladu se strategickými dokumenty pro oblast

udržitelného rozvoje i prohlášením vlády. Veřejné instituce jsou významnou kupní silou, jejíž nasměrování může pozitivně změnit vzorce spotřeby a výroby.

Předkládaný průvodce reaguje na hlavní obavy zadavatelů, zda má společensky odpovědné zadávání oporu v legislativě a jak to v praxi dělat. Za velmi důležité považuji pilotní ověřování těchto principů. Věřím, že společensky udržitelné zadávání veřejných zakázek si najde cestu také do české státní správy a samosprávy.

Přeji Vám příjemné čtení a těším se na inspirativní příklady zadávání veřejných zakázek v českém prostředí.

Mgr. Petr Hermann

předseda Národní sítě Zdravých měst České republiky

Obsah

Úvod 3

Situace ve světě

Mezinárodní obchod a jeho důsledky 5
Situace v rozvojových zemích 5

Globální Sever přebírá zodpovědnost

Veřejné cíle jako obecně uznávané hodnoty 9
Vůle spotřebitelů 10
Společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek 11

Konkrétní produkty a etické varianty

Nakupujeme občerstvení 16
Nakupujeme produkty z bavlny 22
Nakupujeme produkty z kamene 28
Nakupujeme produkty ze dřeva 32
Nakupujeme počítače 34
Nakupujeme hračky 36
Nakupujeme květiny 38

Začínáme s férovým nakupováním

První kroky k férovému nakupování 41
Tipy pro nastavování zakázky 42
Praktické příklady poptávání fair trade 43
Definice požadavků fair trade 43
Modelový příklad veřejné zakázky 46

Závěr 47

Literatura 48

Úvod

Z peněz daňových poplatníků se nakupuje zboží a služby za miliardy, většina formou veřejných zakázek. Značná část tohoto zboží byla vyrobena za nepřijatelných sociálních i ekologických podmínek. Orientace na nejnižší cenu je neudržitelná, neboť nepostihuje nepřeberné množství faktorů, které jsou rozhodující pro celosvětový udržitelný rozvoj.

Tato brožura je průvodcem odpovědného nakupování veřejných institucí. Slouží jako příručka pro nákupčí na úřadech, politiky i odpovědné spotřebitele, jejím cílem je podpořit jejich úsilí nakupovat společensky odpovědně. Brožura vychází ze situace v globalizovaném světě, informuje o politické podpoře etickému obchodu a uvádí příklady dobré praxe. Převážná část materiálu je věnována pracovním podmínkám ve výrobě produktů pro veřejný sektor. V závěru nabízí brožura užitečné tipy na etické nakupování a ukazuje příklady začleňování společensky odpovědného zadávání veřejných zakázek.

Udržitelné zadávání veřejných zakázek dává orgánům veřejné správy příležitost aktivně se podílet na rozvojové spolupráci a podpoře udržitelného rozvoje. Veřejným zadavatelům přináší posílení dobrého jména organizace, naplnění role vzoru pro ostatní instituce a individuální spotřebitele nebo efektivní podporu snižování chudoby a zlepšování pracovních podmínek v rozvojovém světě.

Věříme, že v brožuře najdete zajímavé inspirace pro veřejné i vaše osobní nákupy. Zároveň cítíme, že téma je stále čerstvé a metodiky se vyvíjí. Pro další rozvoj společensky odpovědného nakupování je důležitá spolupráce všech aktérů – politiků, úředníků, obchodníků, občanů a nevládních organizací. Budeme rádi za vaše osobní zkušenosti a podněty.

Stanislav Komínek

NaZemi – společnost pro fair trade

Situace ve světě

Mezinárodní obchod a jeho důsledky

Globalizace úzce ovlivňuje mezinárodní obchod, a ne přímo tak nás všechny. Přináší nové možnosti těm, kdo mají kapitál, a zároveň negativně působí na ty, kterým se kapitál nedostává. Podle údajů z roku 2010¹ žije ve světě 1,4 miliardy lidí, kteří musí vystačit s méně než 1,25 amerického dolaru na den, což je mezinárodně uznáno jako hranice extrémní chudoby. V rozvojových zemích trpí čtvrtina dětí do věku pěti let podvýživou.

Každý den umře v důsledku hladu 25 000 lidí, většinou dětí.

Jednou z příčin chudoby ve světě je nastavení mezinárodního obchodu. Dle rozvojové organizace Oxfam profitují z mezinárodního obchodu z 97 % bohaté země, 3 % prostředků jde do chudých zemí. Světová obchodní organizace (WTO) rozhoduje ve prospěch bohatých zemí, rozvojové země mají slabou vyjednávací pozici a na důležitá jednání nejsou vůbec zvané. Vyspělé země pak nutí ty rozvojové k rušení bariér, samy se ale snaží zajistit pro své zemědělce stabilní příjem, proto zavádějí ochranná opatření – exportní dotace, dovozní cla. Důsledkem globalizovaného konvenčního obchodu a nucené jednostranné liberalizace trhu je hospodářský růst vyspělých zemí na úkor těch chudých, nízké výkupní ceny surovin, nedodržování pracovních standardů v rozvojových zemích, ničení životního prostředí, politická nestabilita a chudoba ve světě. Jako jedna ze smysluplných reakcí se jeví vážné zamyšlení nad globálními

¹ VAN MERSBERGER, Peter. *A Success story for Producers and Consumers*. Culemborg: Dutch Association of Worldshops, 2011., s. 4–6.

souvislostmi, efektivním využívání světových zdrojů a technologií, ale také nad prosazením spravedlivějšího nastavení mezinárodního obchodu.

Globalizace zvýšila propojenost mezi lokalitami, svět se stal menším a globální odpovědnost je důležitějším tématem než před lety. Etické úvahy již jsou převládajícím rysem uvědomělého západního spotřebitele. Dostupné marketingové analýzy mezi spotřebitelskými trendy zdůrazňují rostoucí oblíbenost bio a fair trade výrobků mezi spotřebiteli. Lidé nejsou více vnímaví pouze k životnímu prostředí, ale uvědomují si také nezbytnost větší ekonomické rovnováhy. Jednou z reakcí je rozvoj fair trade, tedy způsobu obchodu, který umožňuje zemědělcům a řemeslníkům v rozvojových zemích užít se vlastní prací za důstojných podmínek. To znamená mimo jiné získat za svou práci spravedlivou odměnu, která odráží jejich skutečné náklady na produkci, podílet se na rozvoji vlastní komunity, produkovat ekologicky šetrnější výrobky bez využívání nucené a dětské práce a respektovat mezinárodní pracovní standardy.

V západní Evropě je zvažování sociálních kritérií při zadávání veřejných zakázek považováno za součást odpovědného politického rozhodování. Veřejní zadavatelé přebírají odpovědnost za dopady svých aktivit a rozhodnutí na globální společnost a životní prostředí. Stále více veřejných institucí hraje aktivní roli v oblasti udržitelného rozvoje a využívá svého nákupního potenciálu k využívání společensky odpovědného zadávání veřejných zakázek.

Situace v rozvojových zemích

Tlak na snižování ceny finálních produktů nejvíce odnášejí ti, kteří na produktech odvedli nejvíce fyzické práce. Ať už pracují v továrnách, dolech nebo na plantážích, jejich každodenní realitou jsou nepřijatelné pracovní podmínky a porušování lidských práv. Otravy olovem

v dodavatelských závodech Daimler-Chrysler v Nikaragui, otrokácká dětská práce v indických kamenolomech, přesčasový švadlen v Kambodži do naprostého vyčerpání, otravy pracovníků na květinových plantážích v Guatemale pesticidy – to je jen krátký výčet nepříjemných situací, jež souvisejí s produkcí výrobků, které si sami nakupujeme nebo jsou nakupovány z našich daní formou veřejných zakázek.

Dětská práce

Dle Mezinárodní organizace práce (ILO) je ve světě nuceno k práci více než 215 miliónů dětí². Musí pracovat často celý den, nemohou chodit do školy a nemají čas si hrát.

DĚTSKÁ PRÁCE NA KAKAOVÝCH PLANTÁŽÍCH

Z oblasti západní Afriky pochází 70 % světové produkce kaka. Více než 1,5 milionu rodinných farem ve státech Ghana, Pobřeží slonoviny, Kamerun a Nigérie je životně závislých na pěstování kakaovníků. Pěstování kaka ale není lukrativní, farmáři žijí v bídě a najímají si nejlevnější pracovní sílu, často děti, některé jsou k nim unášeny z okolních států.³ Děti jsou nuceny pracovat dlouhé hodiny, přicházejí do kontaktu s pesticidy, denně používají mačety, nosí těžké náklady. V produkci kaka pracuje v západní Africe stále 1,8 milionu dětí, z toho jen v Pobřeží slonoviny více než 800 000 dětí. Díky zájmu spotřebitelů o etické produkty již někteří velcí výrobci čokolády přešli částečně na fairtradové kakao. Ve Velké Británii to vedlo k navýšení tržeb z prodeje fairtradové čokolády z 84 milionu liber v roce 2009 na 342 milionů liber v roce 2010, čímž čokoládové produkty tržbami dokonce překonaly fairtradovou kávu (180 milionů liber).

2 www.ilo.org/global/topics/child-labour/lang--en/index.htm

3 Ve státě Pobřeží slonoviny pracuje téměř 40 % dětí ve věku 5–14 let, přibližně 10 000 z nich jsou oběti únosů a zotročování. Více na www.dol.gov/ilab/programs/ocft/PDF/2010TDA.pdf

Vymýcení dětské práce je úzce svázáno s podporou pracovních norem na pracovišti, včetně práva se odborově organizovat, práva na kolektivní vyjednávání, zákazu nucené práce, dětské práce a diskriminace. Dětská práce podkopává příležitost dospělých získat práci a být za ni přiměřeně ohodnocen. Zkušenosti dokazují, že výskyt dětské práce je vysoce nepravděpodobný v oblastech, kde existují svobodné odbory. Minimálně je třeba prosazovat standardy ILO týkající se nejnižšího věku pro vstup do zaměstnání a nejnebezpečnějších forem dětské práce (Úmluva č. 182).

Nedůstojné pracovní podmínky

Za nákupy veřejných institucí často bývají skryté nedůstojné pracovní podmínky výrobců. Jedny takové zdokumentoval Albert Sales ze španělské nevládní organizace SETEM. Prozkoumal výrobní řetězec uniforem pro město Barcelona, jichž většina se vyrábí v marockém městě Tanger za porušování hned několika základních pracovních práv: „Každá čtvrtá švadlena v Tangeru nemá smlouvu, tři čtvrtiny jich nedostávají ani minimální hodinovou mzdu a polovina nemá žádné ochranné pomůcky,“ informoval Sales.⁴ Většina dodavatelů značkových společností provozuje podle Salese ilegální dílny, ve kterých je situace ještě horší. Jejich výrobky se pak nakupují nejen ve španělských městech, ale v celé Evropě.

Otravy pesticidy

Pesticidy jsou látky určené k ochraně rostlin proti různým druhům rostlinných i živočišných škůdců. Dle údajů Světové zdravotnické organizace (WHO) je ročně na světě pesticidy otráveno mezi 0,5–3 miliónů osob

4 www.download.oneworld.at/Documentation_SPP_Seminar_Vienna/presentation%20Sales.pdf

a u 300 000 z nich vede otrava až k smrti.⁵ Naprostá většina těchto případů (99 %) se děje v zemích globálního Jihu.

„Pracoval jsem v oddělení postřiků na ananasové plantáži firmy Del Monte v Kostarice dva a půl roku. Museli jsme pracovat velmi dlouho, klidně 12 hodin denně. Člověk je unavený, pracuje na plném slunci a nemá se kde schovat. Sedmkrát jsem se otrávil pesticidy – bylo mi špatně od žaludku, zvracel jsem, nic jsem neviděl, ztrácel jsem vědomí a orientaci. Vedení mi ale vždycky řeklo, že to jen předstírám, abych nemusel pracovat. Když jsem šel i přesto k lékaři, strhli mi ten čas z platu. Jako jediné řešení mi přišlo přidat se k odborům. Šéf mi pak řekl, že je honící pes a že mě dohoní. Po pár týdnech mě vyhodili.“

Allan Hernandez, *Kostarika*

Pesticidy se používají především v zemědělství a jsou spojeny s vážným znečištěním životního prostředí: jedovaté látky se dostávají do půdy a vody a následně do celého ekosystému – do potravin a těl zvířat. Lidé jsou ohroženi jak nepřímo, tak přímo, pokud s těmito látkami pracují bez ochranných pomůcek a potřebných znalostí. V některých oblastech nemají místní lidé vůbec přístup k pitné vodě, která by nebyla znečištěna pesticidy. Důsledkem působení pesticidů jsou v dlouhodobém měřítku např. rakovina, špatný vývoj plodů dětí, snižování až ztráta plodnosti, deprese, bolesti hlavy a žaludku. Nejvíce pesticidů spotřebuje produkce bavlny a banánů.

5 www.who.int/mental_health/prevention/suicide/en/PesticidesHealth2.pdf

Potlačování odborů

Ve vyspělých zemích mohou většinou zaměstnanci za svá práva bojovat pomocí odborům. To ale neplatí pro rozvojové země, kde by přitom odbory mohly hrát klíčovou roli v boji proti chudobě. Místní zaměstnanci nikdo nehájí, pokud chtějí dosáhnout dodržování alespoň základních principů důstojné práce: vyplácení minimální mzdy, dodržování limitů přesčasových hodin nebo ochrany zdraví při práci. Odbory jsou v mnoha zemích dokonce násilně potlačovány. Firmy používají různých zastrávacích taktik: zaměstnanci, kteří se přidali k odborům, jsou v práci diskriminováni (přeřazení na hůře placenou nebo náročnější práci, izolace od ostatních zaměstnanců, nadávky, zesměšňování), popřípadě rovnou dostanou výpověď. Vyhození zaměstnanci se pak ocitají na tzv. blacklistech – seznamech „problémových“ lidí, které firmy sestavují, aby se vyvarovaly opětovnému zaměstnání dotyčných.

„Samozřejmě, snaží se nás zastrážit. Chodí mi vyhrůžky, všichni si povídají o tom, kdo asi bude další. Minulý rok zabili mého bratra. Letos byli zavražděni čtyři mí kolegové. Na pobřeží Pacifiku byly takto odbory úplně zlikvidovány a situace pracovníků na místních banánových plantážích je otřesná. Nám ale přijde důležité bojovat za práva zaměstnanců, jejich jedinou možností je spojit se a vyžadovat dodržování jejich práv společně.“

Noe Ramirez, *předseda organizace SITRABI (odbory pracovníků banánových plantážích regionu Izabal), Guatemala*

Často dochází i k násilným napadením a vraždám členů odborů. Nejnebezpečnějšími zeměmi pro odboráře jsou Kolumbie a Guatemala, kde se počet jejich vražd pohybuje v řádu desítek ročně.

Globální Sever přebírá zodpovědnost

Veřejné cíle jako obecně uznávané hodnoty

Globální hospodářská a politická situace upozornila na riziko opomíjení sociálních a ekologických aspektů a dala vzniku koncepci udržitelného rozvoje – „rozvoje, který splňuje potřeby současnosti, aniž by ohrožoval možnosti budoucích generací splňovat jejich vlastní potřeby“⁶.

Agenda 21

V roce 1992 byl na Summitu OSN o udržitelném rozvoji v brazilském Rio de Janeiru přijat strategický dokument Agenda 21, která stanovuje konkrétní kroky k prosazování udržitelného rozvoje jako základ budoucího života na naší planetě. Od tohoto Summitu Země je trvale udržitelný rozvoj základem vývoje, integrující tři pilíře udržitelného rozvoje – hospodářský růst, sociální rozvoj a ochranu životního prostředí – jako vzájemně závislé a vzájemně se podporující prvky dlouhodobého rozvoje. Mezi vytyčenými prioritami zúčastněných vlád patří snižování chudoby, změna výrobních a spotřebitelských vzorců, environmentálně šetrné nakládání s odpady a chemikáliemi, zachování biologické rozmanitosti a podpora udržitelného zemědělství.

Základní kroky pro dosažení trvale udržitelného rozvoje jsou obsaženy v akčním plánu OSN s názvem Agenda 21. Mezi jeho programové oblasti Agenda zakládá „podporu udržitelného rozvoje prostřednictvím obchodu“, a stanovisko, že „usnadnění přístupu na trh pro export

rozvojových zemí, ve spojení se zdravou makroekonomickou a environmentální politikou, by mělo pozitivní dopad na životní prostředí a tím významně přispělo k udržitelnému rozvoji“⁷.

K naplňování těchto cílů na úrovni lokální slouží Místní agenda 21, která se snaží o uplatňování principů udržitelného rozvoje na úrovni měst a obcí. Stále více českých měst přidává principy odpovědné spotřeby a udržitelného rozvoje do svých politik.

Rozvojové cíle tisíciletí

Vzhledem k pokračující chudobě většiny světové populace se v září 2000 setkalo 189 členských států OSN společně se Švýcarskem a Vatikánem na Summitu tisíciletí. Společně deklarovali mimo jiné svou vůli bojovat proti chudobě a za zlepšení ochrany životního prostředí. Rozvojové cíle tisíciletí je program, který má vést do roku 2015 k odstranění největších problémů rozvojového světa, definovaných v osmi základních cílech:

- * odstranit extrémní chudobu a hlad
- * dosáhnout základního vzdělání pro všechny
- * prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti
- * snížit dětskou úmrtnost
- * zlepšit zdraví matek
- * bojovat s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi
- * zajistit udržitelný rozvoj životního prostředí
- * vytvořit světové partnerství pro rozvoj

6 Out Common Future (1987), také známá pod názvem Brundtland Report.

7 Agenda 21, část 1: [www.mzp.cz/osv/edice.nsf/B56F757C1507C286C12570500034BA62/\\$file/2.htm](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/B56F757C1507C286C12570500034BA62/$file/2.htm)

Vůle spotřebitelů

V roce 2007 odstartovala světová ekonomická krize a následující tři roky podnítily změny myšlení lidí. Studie Barometr Cetelem⁸ zkoumající postoje a chování spotřebitelů ve třinácti evropských zemích v roce 2010 přišla se zajímavými postřehy. V důsledku ekonomické krize lidé méně spotřebovávali a více zvažovali, za co utrácejí své peníze. Větší popularitě se dostávalo nejen výrobkům ekologického zemědělství, ale také spravedlivého obchodu. Celkem 64 % respondentů uvedlo, že současná krize trvale změní jejich přístup ke spotřebě. Celkem 44 % Evropanů kupuje občas fairtradové výrobky. Dle studie nastává doba odpovědných spotřebitelů.

Mezi hlavními závěry studie pro Evropskou komisi Eurobarometer patří, že „téměř 40 % spotřebitelů si přeje platit více za produkty, které byly vyprodukovány za jistých sociálních a environmentálních standardů nebo k podpoře rozvojových zemí“.⁹

Zájem o eticky obchodované produkty dokazuje nárůst tržeb produktů fair trade. V roce 2010 jsme v České republice zaznamenali 60% nárůst na rekordních 80 milionů korun. Ve Velké Británii stouply tržby z produktů fair trade o 40 procent na 1,17 miliardy liber.¹⁰ V Německu o 28 % na 413 milionů eur.

8 Barometr Cetelem 2010, dostupné na www.cetelem.cz/o-nas/informace-pro-media/barometr-cetelem.html

9 EC Eurobarometer „International Trade report“, strana 8, dostupné na http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/201+0/november/tradoc_146948.pdf

10 Britové nejvíce utratili za čokoládu (342 mil.), kávu (180 mil.) a čaj (83 mil. liber). Na Fairtrade přešli výrobci čokolády Cadbury a Nestlé. Pokles zaznamenala fairtradová bavlna. Bližší informace jsou dostupné na www.guardian.co.uk/business/2011/feb/28/fairtrade-sales-rise-despite-recession

Vůdčí odpovědnost přebírají státní instituce

Mezinárodní organizace, státní správy a samosprávy hrají výraznou roli v určování kurzu chování a spotřeby. Vyspělé veřejné instituce jdou příkladem a zajišťují udržitelný rozvoj politickou podporou, osvětovými akcemi a odpovědnou spotřebou.

„Vynaložíme maximální úsilí na to, abychom osvobodili všechny muže, ženy i děti z drtivých a ponižujících podmínek extrémní chudoby, kterým je v současnosti vystavena více než miliarda lidí. Jsme odhodláni každému poskytnout právo na rozvoj a osvobodit celý lidský rod od nedostatku.“

Deklarace tisíciletí, přijato 189 členskými státy OSN

Veřejné zakázky se pro nákup spravedlivě obchodovaných produktů využívají již déle než 12 let. Barcelonská univerzita nechala instalovat přes 50 nápojových automatů s fairtradovou kávou,¹¹ švédské Malmö nakupuje fairtradové řezané květiny, v Římě nakoupili do školních jídelen fairtradové banány pro více než 140 000 studentů¹² a francouzské město Nantes poptávalo fairtradová trička a další textilní výrobky.

Evropská unie uznává fair trade jako nástroj pro udržitelný rozvoj a snižování chudoby. Od roku 1997 je udržitelný rozvoj zahrnut do Smlouvy o Evropském

11 www.buyfair.org/fileadmin/template/projects/buyfair/files/B.3_BuyFair_Spain.pdf.pdf

12 www.buyfair.org/fileadmin/template/projects/buyfair/files/B.2_BuyFair_Italy.pdf.pdf

Zadavatelé v České republice začínají využívat potenciálu veřejných zakázek pro naplňování svých veřejných cílů. V řadě měst již ozkoušeli odpovědné zadávání. Jako první využili přidanou hodnotu veřejné zakázky v Semilech, a to nepřímo, když ve své zadávací dokumentaci požadovali podmínku zaměstnání lidí z regionu a podporu místních surovin.¹⁵ Ve vypsání veřejné zakázky na stavební úpravy městského kina Jitřenka v Semilech byla jediným kritériem nejnižší cena. Ve smlouvě o dílo v rámci Práv a povinností smluvních stran zadavatel uvedl povinnost po dobu realizace stavby zaměstnat minimálně dvě osoby evidované na Úřadu práce v Semilech.

Také zadavatelé z dalších měst přidávají do podmínek stavebních zakázek povinnost vyčlenit část pracovních míst pro nezaměstnané, metodickou podporu jim poskytuje Agentura pro sociální začleňování v romských komunitách. V Mostě takhle pracovalo v roce 2010 prvních devět lidí.

Podpora fair trade formou veřejných zakázek na sebe nenechala dlouho čekat ani v České republice. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR jako první zadavatel v České republice požadovalo nejen potraviny ekologického zemědělství nebo nápoje ve skle, ale také kávové a čajové produkty fair trade. Cílem jejich úsilí bylo podpořit dodržování principů prospěšných společnosti i životnímu prostředí. Pro mezinárodní konferenci v červnu 2011 byly fairtradové nápoje pevnými požadavky uvedenými přímo v předmětu veřejné zakázky a hlavním hodnotícím kritériem byla nejnižší cena.¹⁶ Požadavky splnili všichni dodavatelé

¹⁵ www.semily.cz/cz/podnikatel/verejne-zakazky/archiv-vz/vyberova-a-poptavkova-rizeni-2009/

¹⁶ www.msmt.cz/file/15975_1_1

a hodnotící komise tedy stanovila pořadí nabídek dle výše nabídkové ceny.

Společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek

Veřejné zakázky tvoří přibližně 17 % hrubého domácího produktu EU.¹⁷ Společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek je strategií státních a veřejných institucí upřednostňovat v jejich nákupech sociální a environmentální aspekty, a podporovat tak udržitelný rozvoj. Na evropské půdě se tento typ zadávání veřejných zakázek objevuje přibližně od konce 90. let minulého století. Pro veřejné instituce není při nakupování rozhodující pouze cena a kvalita, ale i naplňování sociálních a ekologických cílů, což jim umožňuje získat za vydané veřejné prostředky co nejvyšší přidanou hodnotu.

Udržitelným zadáváním lze upřednostňovat například ekologicky šetrné výrobky a služby, důstojné pracovní podmínky, příležitosti zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce nebo etický obchod. Svými nákupy reflektují obecný veřejný zájem. Smyslem udržitelného zadávání je jít příkladem a ovlivnit trh. Podporou nákupu sociálně odpovědných a environmentálně šetrných produktů zvyšují poptávku po těchto produktech, čímž může dojít k rozšíření jejich nabídky a snížení cen. Zároveň jsou příkladem pro ostatní instituce i samotné drobné spotřebitele.

Města, kraje, ministerstva a další veřejné instituce ročně vydávají miliardy korun za nákupy produktů a služeb z různých koutů světa. Z veřejných financí jsou často

¹⁷ *Sociální nakupování – průvodce zohledňováním sociálních hledisek při zadávání veřejných zakázek.* Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2011., s. 5.

společenství¹³ a uznáván jako její základní cíl. Evropský parlament podporuje fair trade, nejen formálně svými usneseními¹⁴, ale také prakticky. Na půdě Evropského parlamentu je využívána pouze fairtradová káva, čaje a banány. V roce 2009 se zde spotřebovalo 9 tun kávy a přes 5 tun banánů, vše fair trade.

¹³ Článek 177 Smlouvy o založení Evropského společenství, dostupné na www.euroskop.cz/gallery/5/1749-8ca9577b53a4deb6f8c87820d1ea31b7.pdf

¹⁴ Usnesení Evropského parlamentu o Spravedlivém obchodu a rozvoji (2005/2245(INI)) dostupné na www.europarl.europa.eu/oeil/FindByProcnum.do?lang=en&procnum=INI/2005/2245.

podporovány společnosti, které ve svých továrnách a dodavatelských řetězcích porušují lidská práva a environmentální normy. Globální souvislosti poukazují na důležitost požadavku sociálně a ekologicky odpovědného zadávání veřejných zakázek a drobných veřejných nákupů. Zadavatelé mohou využívat své kupní síly k výběru zboží a služeb, které mají společensky přínosné sociální dopady a jsou vyráběny šetrně k životnímu prostředí a za spravedlivých pracovních podmínek.

Právní základ pro zadávání veřejných zakázek v Evropské unii poskytují Směrnice 2004/17/ES1 a 2004/18/ES2, které dávají prostor pro zohledňování sociálních cílů, a to zejména tehdy, pokud souvisejí s předmětem zakázky a jsou úměrné jejím požadavkům, a za podmínky, že jsou dodrženy zásady odpovídající hodnoty za dané peníze a rovného přístupu pro všechny dodavatele v EU.

UDRŽITELNÉ VEŘEJNÉ ZAKÁZKY V BELGII

Regionální vlámská vláda usiluje o zadávání veřejných zakázek, které mají být do roku 2020 plně udržitelné. Tento krok nedávno schválili ve vlámském Akčním plánu pro udržitelné zadávání veřejných zakázek. Inovací je organizování asistenční služby pro udržitelné veřejné zakázky, která bude pomáhat veřejným činitelům k řádnému veřejnému nakupování. Zadavatelům jsou k dispozici k udržitelnému zadávání také webové stránky¹⁸.

¹⁸ www.gidsvoorduurzameaankopen.be/?q=en/node/47&cid=166&pid=1235

Konkrétní produkty a etické varianty

Nakupujeme občerstvení

Šálek kávy si v českých kancelářích denně vychutnávají tisíckovky zaměstnanců státní správy a samosprávy. Kávovníky se pěstují v Africe, Latinské Americe nebo Asii a drobní pěstitelé za svoji kávu dostávají jen malý zlomek ceny, kterou za šálek platíme my. Převážná část peněz putuje obchodníkům, zpracovatelům a prostředníkům.

Ceny surovin pěstovaných v rozvojových zemích (káva, kakao, čaj...) se na světových trzích drží velmi nízkou. Vlivem velké konkurence je na pěstitele kladen tlak na snižování nákladů. Aby se dokázali uživit, jsou nuceni začleňovat do pracovního procesu děti, pracovat v nedůstojných podmínkách a vystavovat se nebezpečí využívání agrochemie. Káva je lukrativním byznysem především pro několik málo velkých nadnárodních společností, které ovládají světový trh s kávou (Sara Lee Corporation, Nestlé, Kraft Foods a Procter & Gamble).

Mezi největší producenty kávy patří Brazílie, Vietnam a Kolumbie. Většina kávy se do České republiky dováží právě z Vietnamu, který je největším producentem kávy robusta na světě a během pouhých 15 let se z nulového vývozu stal kávovou velmocí. Káva je druhou nejobchodovanější komoditou světa, hned po ropě. Přes 100 milionů lidí žije z pěstování a zpracování kávy. Mnoho rodin závislých na produkci kávy žije pod hranicí chudoby. Nemohou posílat své děti do školy, nemohou si dovolit léky a jejich rodiny hladoví. Předpokladem důstojného života

pěstitelů kávy po celém světě je spravedlivá odměna za surovou kávu.

Výkupní cena kávy je velmi nestálá. Právě neustálé kolísání cen kávy bylo předmětem tzv. Mezinárodní smlouvy o kávě (International Coffee Agreements) z roku 1962. Bohužel jednání o její obnově byla v roce 1989 neúspěšná a působnost této smlouvy zanikla. Vypovězení dohody vedlo k dramatickému poklesu cen kávy. Ta je od té doby nestálá, ovlivňuje ji více faktorů, mj. sezónní výkyvy nebo spekulace obchodníků. Pokud zničí mráz část úrody v Brazílii, roste cena kávy na světovém trhu, v ostatních letech cena klesá, protože se na trh kromě tradičních producentů tlačí i nové země (Vietnam, Indie). Světová tržní cena je stanovena na burzách v New Yorku a Londýně. Miliony drobných zemědělců pěstujících kávu na ni nemají vliv.

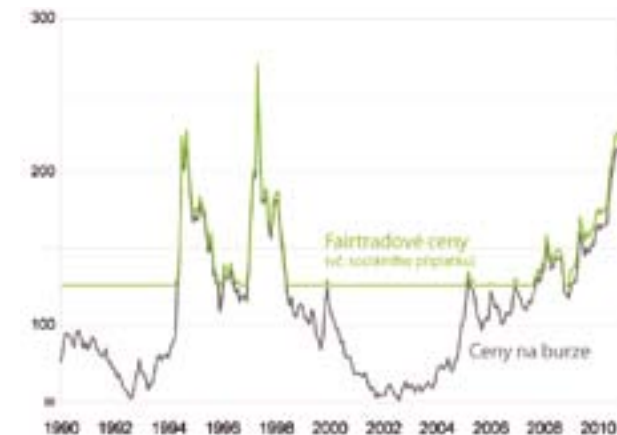
Fairtradová káva zaujímá na evropském kávovém trhu přibližně 3 %, Největší tržní podíl dosahuje ve Velké Británii, a to přibližně 25 %.

Přibližně 70 % pěstitelů kávy jsou drobní producenti, farmáři s méně než 10 hektary půdy. Většina z nich nemá přístup k informacím o tržních cenách, postrádá dostatečnou vyjednávací sílu a je závislá na nabídce místního zprostředkovatele. Výkupní cena kávy v průběhu let často klesá až tak nízkou, že pěstitelům nepokrývá ani náklady produkce.¹⁹ Nízké výkupní ceny vedou k problémům s obživou, využíváním nucené dětské práce, ničením životního prostředí nebo odchodům farmářů do chudinských předměstí.

Monokulturní velkoplošné pěstování kávovníků vede

¹⁹ DAHLMANN, Linn. *Cepicafé: Empowering Small-scale Coffee Producers in Piura, Peru?* Diplomová práce. Thornheim: NTNU, MPhil in Development Studies, 2008, s. 9.

FAIRTRAIDOVÉ CENY A CENY NA BURZÁCH 1990–2011

Všechny ceny jsou uvedeny v amerických centech za libru kávy typu arabica. Ceny na burze jsou vypočteny jako průměr cen arabik typů Colombian Milds, Other Milds, Brazilian Naturals sledovaných ICO. Fairtradové ceny platí pro pranou arabiku. V grafu Fairtradové ceny se projevuje zvýšení sociálního příspěvku z 5 centů na libru kávy na 10 centů v roce 2009 a další zvýšení na 20 centů za libru v březnu 2011.

k nutnosti široké aplikace pesticidů, s tím souvisí větší zranitelnost půdy erozí, prostupování jedů do půdy a spodních vod. Využívány bývají také geneticky modifikované sazenice.

Vypovězení Mezinárodní smlouvy o kávě v roce 1989 podpořilo rozvoj fair trade. Pěstitelé kávy začali více spolupracovat s fairtradovými organizacemi a vyvinul se systém certifikace. V roce 1997 vznikla mezinárodní organizace Fairtrade Labelling Organizations International

(FLO) a nyní je již fair trade důležitým prvkem etického spotřebitelství.

Fair trade

Fair trade (česky také spravedlivý obchod) je způsob obchodu, který zaručuje pěstitelům a řemeslníkům z rozvojových zemí možnost užít se vlastní prací za důstojných podmínek. Producenti v rámci systému fair trade dostávají za svou práci takovou výkupní cenu, která odpovídá nákladům na pěstování/výrobu a na jejich důstojné živobytí.

Certifikace Fairtrade garantuje pěstitelům minimální výkupní cenu, která u prané kávy arabiky činí 1,40 dolaru a u kaka 2 dolary za libru (tj. 0,454 kg). Pokud je cena na světovém trhu vyšší, dostává družstvo tuto tržní cenu. K tomu je vždy vyplácena sociální prémie 0,20 dolaru a v případě organické produkce 0,30 dolaru za libru produkce. Pěstitelé zapojení do fair trade tak mohou například investovat do obnovování svých farem, inovace techniky nebo do vzdělávání.

Systém fair trade stojí na třech základních pilířích, které fungují společně. Prvním z nich je ekonomický pilíř, v rámci kterého je poskytována odpovídající odměna za práci či různé etické finanční služby. Dále se jedná o pilíř sociální, u kterého je zásadní dodržování pracovněprávních pravidel Mezinárodní organizace práce (ILO), zákaz nucené a dětské práce či dlouhodobý udržitelný rozvoj místních komunit. Poslední pilíř se týká životního prostředí a vyžaduje především šetrnější přístup k využívání přírodních zdrojů či omezování používání zemědělské chemie. Všechny tyto tři oblasti jsou úzce propojené a společně fungují za účelem zlepšení situace zemědělců, řemeslníků i zaměstnanců v rozvojových zemích.

Mezi výhody systému fair trade patří také například sociální projekty financované ze sociální prémie²⁰, v rámci kterých si členové mohou demokraticky rozhodnout o použití těchto dodatečných finančních prostředků ve prospěch celé komunity – například stavba studny, školy, zajištění lékařské péče nebo poskytnutí studijních stipendií pro děti. Fair trade přináší silný prvek demokracie i do zemí, které třeba samy demokraticky řízené nejsou.

Mezinárodní organizace Fairtrade International (pův. Fairtrade Labelling Organization International) stanovuje standardy certifikace Fairtrade. Standardy Fairtrade dělíme na obecné standardy (základní zásady) a stan-

dy pro jednotlivé produkty, zároveň také rozlišujeme standardy pro malé producenty a pro nájemnou práci. Shodu se standardy Fairtrade International osvědčuje nezávislá certifikační společnost FLO-CERT GmbH., která ve spolupráci s inspektory a auditory po celém světě provádí kontroly dodržování standardů a realizuje pravidelné audity.

Fair trade spojuje více než 2 miliony fairtradových producentů z více než 60 zemí světa, 20 národních iniciativ, stovky specializovaných fairtradových importérů a více než 100 000 dobrovolníků.

Všichni v obchodním řetězci musí být certifikováni u FLO-CERT, ať už producentská družstva, dovozci surovin nebo zpracovatelé a balírní. Ten, pod jehož značkou se pak fairtradový produkt prodává, už nemusí mít certifikaci Fairtrade, nýbrž licenci na používání známky

²⁰ Sociální prémie v rámci systému FLO (Fairtrade) existuje u několika produktů.

Fairtrade® na obalech, platí se za to licenční poplatek, podobně jako u bio certifikace. Licenci poskytuje Fairtrade International, kterou v ČR zastupuje Asociace pro fair trade (Fairtrade Česká republika).

Fairtradová města

Fairtradová města²¹ jsou mezinárodní iniciativou označování míst, kde je podporován fair trade. Cílem kampaně je osvěta o fair trade a podpora prodeje fairtradových produktů v daném městě. Status je udělován nejen městům a malým obcím, ale i univerzitám, školám nebo církevním sborům.

Celosvětově je držitelem statusu Fairtradové město (Fairtrade Town) již více než 1000 měst ve 23 zemích světa. Mezi Fairtrade Towns patří Londýn, Liverpool, Manchester, Dortmund, Brusel, Kodaň, Malmö, Dublin, Belfast, Florencie nebo Řím, ale i malá městečka. Fairtradová města se postupně rozšířila také do Austrálie, Asie, Kanady a Spojených států amerických.

V lednu 2011 se ke kampani přidala i Česká republika. Iniciativu u nás zaštiťuje Asociace pro fair trade a koordinují ji NaZemi – společnost pro fair trade a Ekumenická akademie Praha. Prvními Fairtradovými městy se u nás stala 14. září 2011 současně města Litoměřice a Vsetín.

Města a jiné veřejné instituce mohou status získat při splnění 5 kritérií:

- * je vytvořena řídicí skupina za účelem podpory fair trade ve městě,
- * město oficiálně podporuje fair trade (podpora fair trade je součástí strategických dokumentů),

²¹ www.fairtradovamesta.cz

- * v místních obchodech a kavárnách jsou dostupné fairtradové produkty,
- * místní organizace podporují fair trade (školy, nevládní organizace, církve, knihovny apod.),
- * místní média informují o fair trade.

FAIR TRADE VE VSETÍNĚ

S podporou fair trade začalo město Vsetín v roce 2007, kdy Společnost pro komunitní práci Vsetín v rámci kampaně Česko proti chudobě začala propagovat koncept fair trade, podporu si fair trade brzy získal také v mateřském centru Sluníčko.

Dalším výrazným podporovatelem fair trade se stala ZŠ Rokytnice ve Vsetíně, která v rámci realizace projektu Globe Games uspořádala na radnici konferenci o fair trade. Konference podnítila vznik řídicí skupiny fair trade a procesu směrem k naplnění kritérií statusu Fairtradové město. Následně přibývali další partneři z řad prodejců fair trade, kterých je ve Vsetíně nyní už jedenáct.

Důležitou podporu fair trade ve městě nabízí Liska, občanské sdružení pro EVVO ve Zlínském kraji, které se v květnu 2011 přidalo do oslav Světového dne pro fair trade pořádáním happeningu Férová snídaně. Nárůst spotřeby i osvěty o fair trade podnítily stánky s fairtradovými produkty na farmářských trzích. Velkou informovanost o fair trade potvrdilo následné dotazníkové šetření, které prováděli žáci ZŠ Rokytnice. Znamku Fairtrade znalo 40 % Vsetíňanů.

Město Vsetín se nespokojilo s pouhým získáním statusu Fairtradové město, systematicky rozvíjí další aktivity, jak fair trade přiblížit dalším skupinám obyvatel. V roce 2012 se chce ucházet o status Fairtradová škola místní ZŠ Rokytnice.

Ing. Petr Kozel, koordinátor MA21 a PZM Vsetín

Fair trade ve veřejných institucích

V oblasti zadávání veřejných zakázek již fair trade v Evropě zapustil kořeny, např. v Rakousku se spotřebuje třetina fairtradové kávy ve veřejných institucích. Velký potenciál se skrývá ve veřejných stravovacích zařízeních, jako jsou nemocnice nebo školky. Instituce využívají nejen kávu, ale i fairtradový cukr, čaj, čokoládové tyčinky, banány nebo ovocné džusy.

Kromě samotných nákupů využívají veřejné instituce také svého potenciálu k osvětové činnosti, podporují vyšší dostupnost produktů v místní restaurační a maloobchodní síti nebo pořádají informační akce a pracují s médii.

TIP 1: Využívejte fairtradové produkty ve své kanceláři a informujte o tom přítomné.

TIP 2: Pro rozesílání vánočních přání a dárků partnerům a zaměstnancům můžete využít fairtradových výrobků: čaje, čokolády, kávy, ale také řemeslné výrobky nebo fotbalové míče.

TIP 3: Ke zvýšení informovanosti o fair trade ve vašem městě využijte nabídky spolupráce s nevládními organizacemi: uspořádejte konferenci, výstavu nebo besedu!

TIP 4: Staňte se Fairtradovým městem nebo školou. Více na www.fairtradovamesta.cz.

TIP 5: Podporujte fair trade na facebooku: www.facebook.com/podporujifairtrade.

V italských veřejných školních jídelnách se za rok spotřebuje nejméně 3 000 tun fairtradových banánů. Bio fairtradové banány představují 15 % celkové spotřeby banánů v Itálii. Ve své technické specifikaci Řím požadoval od dodavatelů dodávku jednoho fairtradového banánu žákovi týdně.

Litoměřice jsou jedním z prvních dvou Fairtradových měst v České republice. Rada města Litoměřic na svém jednání dne 26. 4. 2011 usnesením č. 389/16/2011 přijala toto znění deklarace podpory fair trade:

Rada města Litoměřic se tímto dokumentem připojuje k celosvětovému hnutí za spravedlivější ekonomické vztahy mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi, k hnutí, které stojí na rovných příležitostech, odpovědném obchodním partnerství a šetrném přístupu k lidem a přírodě. Město podporou fair trade naplňuje veřejné politické cíle v oblasti udržitelného rozvoje, deklarované v několika zásadních dokumentech mezinárodních (Agenda 21, Smlouva o založení Evropského společenství, Usnesení Evropského parlamentu o Spravedlivém obchodu a rozvoji) i českých (Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR).

Jsme si vědomi toho, že životní a pracovní podmínky lidí v rozvojových zemích můžeme do značné míry ovlivnit svým spotřebním chováním. Proto volíme eticky obchodované produkty, které nám dávají jistotu, že při jejich výrobě nedochází k porušování lidských a pracovních práv, práv dětí a nevratnému poškození životního prostředí.

Respektujeme a podporujeme fair trade jako účinný nástroj rozvojové spolupráce.

Naším cílem je, aby občané, organizace a partneři vnímali naše město jako odpovědného spotřebitele aktivně podporujícího a propagujícího fair trade i etické obchodování obecně. Proto jsme se rozhodli usilovat o získání statusu Fairtradové město.

Na základě výše uvedeného prohlašujeme, že:

- * Budeme i nadále využívat fairtradové produkty (např. na jednáních vedení města, zasedání rady a/nebo zastupitelstva, při setkáních s hosty, pro spotřebu v kancelářích).
- * Jako vzor odpovědné spotřeby budeme nadále minimalizovat a racionalizovat celkovou spotřebu úřadu, upřednostňovat produkty, které zaručují dodržování pracovních a environmentálních standardů, podporovat lokální produkci a u produktů, které nelze pěstovat v našich klimatických podmínkách, budeme upřednostňovat fairtradové produkty.
- * Při vypisování veřejných zakázek se budeme snažit využívat společensky odpovědných veřejných zakázek, ve kterých budeme sledovat nejen ekonomická, ale i sociální a ekologická kritéria.
- * Budeme podporovat nově vzniklou řídicí skupinu pečující o status Fairtradové město a prostřednictvím našeho zástupce budeme informováni o konaných aktivitách.
- * Budeme pravidelně aktualizovat informace o fair trade na webových stránkách města, umístíme informační materiály o fair trade ve vlastních prostorách a budeme propagovat informovanost o podpoře fair trade.
- * Budeme informovat o svých aktivitách na podporu spravedlivého obchodu místní média, využívat vlastní městský zpravodaj, tisková média a internetové stránky pro podporu fair trade.
- * Budeme podporovat fairtradové kampaně ve městě a organizovat propagační akce (např. během mezinárodního Dne pro fair trade).
- * Budeme podporu a zásady fair trade implementovat do strategických dokumentů města.

Nakupujeme produkty z bavlny

Hasiči, policisté, zaměstnanci nemocnice nebo služeb města – ti všichni používají uniformy a pracovní oděvy. Veřejné instituce z peněz daňových poplatníků využívají propagační trička, mikiny nebo plátěné tašky. Toto oblečení se vyrábí především v zemích s nedůstojnými pracovními podmínkami a za mzdy, které nepokrývají životní náklady. Především tedy v rozvojových zemích Jižní Ameriky, Asie a Afriky.

Pěstování a zpracování bavlny

Bavlna se využívá zejména pro výrobu látek, ale využít lze také olej ze semen bavlníku pro potravinářský nebo kosmetický průmysl. Ve světě pěstuje bavlnu 30 milionů farmářů v 65 zemích světa, v oblastech s dostatkem tepla a deště, především v Indii, západní Africe, Číně, Latinské Americe, Brazílii nebo Uzbekistánu.

Již samotné pěstování a zpracování bavlny je spojeno s mnoha problematickými pracovními podmínkami.

Realitou je zde například nucená a dětská práce při sklizení bavlny nebo také toxické pracovní prostředí, ať už se jedná o používání pesticidů nebo o barvení či bělení bavlněných látek. Nedostatek a nedostupnost ochranných pomůcek jsou také běžnými jevy.

V Indii žije více než miliarda lidí, z nich je 300 milionů farmářů. Pěstitelů bavlny je v Indii 16 milionů. Více než 80 % jich stále využívá k orání půdy býky. Po orbě farmáři sázejí semena, bavlna kvete měsíc po vysetí.

Z květu později vyraší plod a ten následně praskne a objeví se bílá nadýchaná vlákna bavlníku. Konečně po 6 měsících od zasetí je možné bavlnu sklízet, což je náročná ruční práce. Bavlna se pak třídí a pomocí strojů se vyvrňováním oddělují nadýchaná vlákna ze semen. Pak se opět ručně třídí, než se spřádáním vlákna stáčí do příze. Na obřích tkalcovských stavech se vlákno tká do látky, následuje barvení, stříhání a šití finálního bavlněného produktu, pak žehlení a balení.²²

EKOLOGICKÁ ZÁTĚŽ PRODUKCE BAVLNY

Konvenční produkce bavlny škodí lidem a životnímu prostředí. Pro pěstování bavlny je nutný dostatek tepla a vody. V Indii se spoléhají na období dešťů, většinou nemají prostředky pro instalaci zavlažovacích systémů. Bavlníky ve světě zabírají 2,4 % obdělávané půdy, ale při jejím pěstování se spotřebovává ze všech zemědělských komodit nejvíce pesticidů a velké množství umělých hnojiv a defoliantů. Pěstitelé v konvenčním zemědělství jsou kromě horka vystavováni také účinkům pesticidů a často jim chybějí ochranné pracovní pomůcky.

Bavlna je většinou pěstována, ošetřována a sklizena ručně, což je náročná práce pod horkým sluncem. V Indii mají farmáři v průměru 2 hektary půdy, což je přibližně velikost fotbalového hřiště. Půda zde není vhodná pro pěstování jiné plodiny, farmáři jsou tedy na pěstování bavlny závislí. Farmáři jsou chudí a nemají úspory, musí proto přijmout výkupní cenu, kterou jim zprostředkovatel nabídne, a jejich příjem je tak velmi nestabilní. Každoročně od dubna do listopadu pěstují bavlnu a nemají žádné příjmy, je pro ně obtížné vyjít s penězi a pokrýt potřeby rodiny (jídlo, vzdělání, lékařská péče).

22 www.fairtrade.org.uk/schools/news/default.aspx

Produkce v Indii se výrazně liší od té ve Spojených státech amerických, kde se většina práce provádí strojově a na obřích prostranstvích – průměrný farmář obdělává 400 hektarů. Jeho produkce není závislá na dešti, vlastní zavlažovací zařízení. Vláda platí farmářům za produkci bavlny dotace, aby mohli svou bavlnu prodávat levně. Textilní společnosti proto raději nakupují levnou bavlnu od amerických farmářů než od těch indických, kteří potřebují pokrývat své bezprostřední životní náklady.

Podmínky v textilních továrnách

Společnosti prodávající oděvy se zaměřují pouze na vývoj, design a prodej, většinu procesu šití a stříhání přesunují do zemí s levnou pracovní silou a problematickou vynutitelností práva. Charakteristickým znakem textilního průmyslu je tlak odběratelů na dodací lhůty a na cenu. Outsourcing (zadávání výroby externímu dodavateli) umožňuje zadavatelům nízké výrobní náklady a přesun části odpovědnosti za pracovní podmínky na dodavatele. Pracovní podmínky v textilních továrnách jsou často tristní a zaměstnanci zde svou práci často nedostanou ani procento z prodejní ceny oděvu.²³ Mzdy jim neumožňují žít důstojný život a zabezpečit dostatečně základní životní potřeby jejich samých a jejich rodin.

Nejčastější problémy při výrobě oděvů:

- * nízké mzdy, často pod zákonem stanovenou minimální částkou,
- * povinné přesčasy, neproplácené nebo bez zákonem stanovených příplatků,
- * příliš dlouhá pracovní doba, až 400 hodin měsíčně,
- * nucená a dětská práce,
- * sexuální zneužívání, fyzický a psychický nátlak,

23 www.usiltonanas.cz

- * chybějící nebo nedostatečné ochranné pomůcky,
- * nedostatečné osvětlení a odvětrávání továren,
- * neexistující pracovní smlouvy, na základě kterých by se dělníci mohli domáhat svých práv,
- * potlačování zakládání odborových organizací pod hrozbou výpovědi.

Sonia je jedním ze dvou milionů zaměstnanců v oděvním průmyslu v Bangladéši, kteří pracují pro dodavatele evropských a amerických korporací. Žije v chudinské čtvrti v Dháce, bez elektřiny a kanalizace. Přesto Sonia platí polovinu mzdy za ubytování. Pracuje v blízké textilní továrně od 8 ráno do 3 v noci. „Ted' už musím spěchat, v 8 zase začínám,“ říká 14letá Sonia, která v továrně pracuje už 2 roky.²⁵

Eticky čistý textil

Textilní výrobky často procestují tisíce kilometrů, než projdou všemi fázemi výroby od zpracování bavlny po střih a balení oděvů. Složitý dodavatelský řetězec ztěžuje kontrolu sociálních a environmentálních dopadů produkce.

Mnoho textilních společností již formulovalo své etické kodexy, které mají předcházet porušování pracovních práv. Nicméně velice často je možné se setkat s tím, že tyto kodexy nejsou dodržovány nebo kontrolovány nezávislými sociálními audity. Certifikací s cílem zaručit etický původ textilu a textilních výrobků je velká řada, liší se však podstatně v procesech nebo transparentnosti. Prováděné audity bývají předem hlášené a dodavatelé se na ně patřičně připraví, klesá tak jejich důvěryhodnost.

²⁵ SCHINZEL, Elisabeth. *Social faire Beschaffung: Handbuch*. Wien: Südwind Agentur, 2011, s. 10.

Přesto mají veřejní zadavatelé i individuální spotřebitelé možnost nakoupit eticky čistý textil. Od roku 2006 se prodává certifikovaná Fairtrade® bavlna z Indie a západní Afriky. Taková certifikace ovšem není dostupná pro samotnou výrobu textilu a oděvů. Celý proces zpracování bavlny, třídění, předení, tkaní, barvení, stříhání a šití nemůže být certifikován jako Fairtrade®. Záruku důstojnějších pracovních podmínek při výrobě oděvů může dát pouze nezávislá kontrola dodržování sociálních standardů. V tomto kontextu je v současnosti nejdůvěryhodnější formou členství oděvní společnosti v tzv. vícestranné iniciativě (Multi-Stakeholder Initiatives).

Dostupné důvěryhodné certifikace pro pěstování bavlny a výrobu textilu:

Fairtrade® – certifikace mezinárodní organizace Fairtrade International (býv. Fairtrade Labelling Organizations, FLO) udělovaná nezávislou certifikační společností FLO-Cert. Certifikace se týká pouze podmínek, za kterých byla vypěstována bavlna, netýká se dalších fází zpracování. Více na www.fairtrade.net.

Fair Wear Foundation – mezinárodní kontrolní iniciativa se sídlem v Nizozemí s cílem zlepšit pracovní podmínky v textilním průmyslu. Spolupracuje s rostoucím počtem společností vyrábějících oblečení a jiné šité výrobky, které přebírají zodpovědnost za svůj dodavatelský řetězec. Oproti jiným certifikacím se jedná o tzv. vícestrannou iniciativu (Multi-stakeholder Initiatives), ve které jsou členy nejen textilní společnosti, ale i odbory a neziskové organizace. Pro členské textilní společnosti je přijatý Kodex pracovních postupů závazný. Kodex je jedinečný v tom, že stojí nejen na standardech Mezinárodní organizace práce (ILO) a Všeobecné deklaraci lidských

„Komisaři i jeho auditoři jsou podplaceni. Audity jsou hlášené týdnů dopředu, továrna se na to vždy velmi dobře připraví – v den auditu není na pracovišti žádný dělník beze smlouvy, všechny dokumenty odpovídají zákonu o minimální mzdě i dalším, na pracovišti je čisto, k dispozici rukavice i další pomůcky, vyvětráno otevřenými okny, přístupné toalety i pitná voda. Auditor potom přijde, přečte několik papírů, dá si čaj a odchází.“

Saleena P., SLD, Indie²⁴

²⁴ HOŠKOVÁ, Kateřina et al. *Ušili to na nás! Kampaň za zlepšení pracovních podmínek v rozvojových zemích*. Brno: NaZemí – společnost pro fair trade, 2011., s. 15.

„Zjišťovala jsem pracovní podmínky v deseti továrnách, které šijí pro americký trh pro značky jako Dickies, Carhartt nebo Wrangler. V továrnách chybí přístup k pitné vodě, nefunguje ventilace, v pracovní době lze jít pouze dvakrát na toaletu, v 80 % továren jsou zaměstnanci nuceni k přesčasům.“

Ana Morales, AMES, Guatemala²⁶

²⁶ www.svetvnaakupnimkosiku.cz/novinky-fair-point/103-odvracena-strana-textilniho-prumyslu/

práv OSN, ale jako jediný zavazuje k vyplácení tzv. living wage, tedy mzdy, která pokrývá životní náklady. Kodex je nezávisle ověřován hlášenými i nehlášenými audity. Více na <http://fairwear.org>.

Farmáři sdružení v Chetna Organic Farmers Association v indické oblasti Andra Pradesh si díky zapojení do fair trade postavili kravín, aby si zajistili vlastní organická hnojiva, a vybudovali systém půjček pro nákup krav. Členům poskytují krávy kromě hnojiva mléko.

Nákupy veřejných institucí

Pro výrobce pracovního oblečení a celý textilní průmysl jsou veřejné instituce důležitým zákazníkem. Uniformy potřebují policisté a hasiči, pracovní oblečení zaměstnanci nemocnic a úklidových složek. Města a jiné veřejné instituce ale také nakupují produkty běžné spotřeby, trička, ložní prádlo, ubrusy, ručníky nebo utěrky.

Veřejní zadavatelé doposud jen výjimečně využívají svého nákupního potenciálu k prosazování základních pracovních práv při výrobě textilních výrobků. Výrobci se zajímají o kvalitu a produktivitu, není pro ně důležité, za jakých podmínek je oblečení vyráběno. Jednou z mála výjimek je německá společnost Bierbaum-Proenen, výrobce Schöffel a CJD Profashion, která se zavázala svým členstvím v mezinárodní iniciativě Fair Wear Foundation k dodržování základních pracovních standardů ILO a placení minimální mzdy. Veřejné instituce a výrobci pomalu přebírají sociální odpovědnost.

Stovky francouzských obcí již přijaly deklaraci o dodržování standardů evropské kampaně Clean Clothes Campaign. Při nákupu oblečení kontrolují naplnění standardů dotazníkem, ve kterém dodavatelé informují

o názvech a adresách subdodavatelů. To vedlo například k tomu, že francouzské železniční společnosti (SNCF) v roce 2005 zrušily smlouvu s čínským výrobcem, který nedodržoval základní sociální normy. V Belgii nakupují desítky měst a obcí oblečení pro své zaměstnance v souladu se sociálními a environmentálními kritérii. Dokonce i ve Španělsku a Nizozemsku přijaly města deklaraci o nákupu eticky vyráběného oblečení. Město Barcelona od roku 2005 zahrnuje sociální kritéria do výběrových řízení na pracovní oděvy svých 1600 zaměstnanců zahradních a úklidových služeb. Ve švýcarském Curychu proběhl úspěšně pilotní projekt Městské policie k zadávání veřejných zakázek na nákup policejních košil z biobavlny.²⁷

CO MOHOU DĚLAT SPOTŘEBITELÉ?

Mimo poptávání se na původ zboží u obchodníků se lze zapojit do existujících kampaní. V České republice je to kampaň Ušili to na nás (www.usilitonanas.cz), na evropské úrovni Clean Clothes Campaign – kampaň za spravedlivé pracovní podmínky v textilním průmyslu (www.cleanclothes.org).

Veřejnost informovaná o tématice společensky odpovědného veřejného nakupování je nezbytnou podmínkou toho, aby veřejné instituce svými nákupy nepřímo nepodporovaly zneužívání pracovníků v rozvojových zemích.

²⁷ SCHINZEL, Elisabeth. *Social faire Beschaffung: Handbuch*. Wien: Südwind Agentur, 2011, s. 11–12.

Rakouský Umweltverband Vorarlberg zastupující environmentální zájmy 96 obcí a měst v provincie Vorarlberg ve své veřejné zakázce z roku 2006 na nákup hasičských uniforem zakomponoval standardy Mezinárodní organizace práce (ILO)²⁸:

5.3. DODRŽOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH STANDARDŮ V TEXTILNÍ VÝROBĚ

Všechny nabízené textilní výrobky musí být prokazatelně vyrobeny společensky přijatelně. Musí být dodrženy základní pracovní standardy dle Mezinárodní organizace práce (ILO), především následujících 8 základních úmluv:

- * Úmluva 87: Svoboda sdružování a ochrana práva, 1948
- * Úmluva 98: Právo na sdružování a kolektivní vyjednávání, 1949
- * Úmluva 29: Nucená práce, 1930
- * Úmluva 105: Úmluva o odstranění nucené práce, 1957
- * Úmluva 100: Úmluva o rovném odměňování, 1951
- * Úmluva 111: Diskriminace (zaměstnání a povolání) z roku 1958
- * Úmluva č. 138: Minimální věk, 1973
- * Úmluva č. 182: Zákaz a okamžité opatření k odstranění nejhorších forem dětské práce, 1999

²⁸ www.umweltverband.at/fileadmin/Image_Archive/umweltverband/oeps/Feuerwehr-schutzbekleidung06.pdf

TIP 1: Veřejná deklarace rozhodnutí o záměru využívat eticky čistý textil informuje vaše zaměstnance, dodavatele a občany o vašich plánech.

TIP 2: Motivujte dodavatele textilu k přezkoumání nezávislými certifikačními organizacemi, např. Fair Wear Foundation, v České republice již několik certifikovaných dodavatelů existuje.

Nakupujeme produkty z kamene

Bez kamenů by nebyly dlažby ani fontány. Žula se využívá především jako kámen pro stavby, slouží také k výrobě šterku, dlažebních kostek nebo náhrobních kamenů. Většina žuly se do Evropy dováží z Číny a Indie, kde je těžena a zpracovávána za nepřijatelných podmínek. Průměrná délka života lidí, kteří pracují v tamních kamenolomech, se pohybuje kolem 40 let. Důvodem je těžká fyzická práce, nehody a nedostatek ochranných pomůcek.

V lomech a zpracovatelských závodech je všudypřítomný křemičitý prach. Ten způsobuje alergie a kožní nemoci. Ještě nebezpečnější jsou usazeniny na plicích, což může vést k plicní silikóze. Jednou z nesčetných obětí je Jetha Ram: „Kvůli plicním problémům, bolesti na hrudi a těžkému kašli jsem přestal pracovat,“ řekl pro rakouskou rozvojovou organizaci Südwind.²⁹

29 SCHINZEL, Elisabeth. *Social faire Beschaffung: Handbuch*. Wien: Südwind Agentur, 2011, s. 25.

V indických kamenolomech pracuje přes milion lidí s průměrnou délkou dožití necelých 40 let, tedy o celých 25 let méně, než je tamní národní průměr. Většina pracovníků je negramotná, nemají přístup ke zdravotnímu pojištění nebo jiným sociálním dávkám. Jen několik jich má písemné pracovní smlouvy. Pracují jen jako nádeníci, vystaveni rozmarům vlastníků lomů. Mají vyčerpávající fyzickou práci, bez ochrany před hlukem a prachem přitom dostávají velmi nízké mzdy. Vyplácena je většinou úkolová mzda, za den si dospělí vydělají mezi 90 a 150 rupiemi, tedy 35 a 57 Kč.

S nízkým platovým ohodnocením rodičů souvisí další velký problém indických kamenolomů – dětská práce. Platy jsou nízké, a proto jsou určeny hlavně pro ženy a děti. Děti často musí odpracovat dluhy svých rodičů, to je případ i syna Jetha Ramy Kísana (12): „Ve škole jsem ještě nikdy nebyl, pracuji každý den od 9 do 18 hodiny v lomu. O své budoucnosti nepřemýšlím.“ Indická ústava stanoví, že žádné dítě mladší 14 let nesmí pracovat v továrně, dolu nebo vykonávat jinou nebezpečnou práci. Mezinárodní organizace práce (ILO) odhaduje, že na celém světě dře v dolech a lomech Latinské Ameriky, Afriky a Asie více než jeden milion dětí, z toho pouze v indických lomech až 100 000 dětí. Děti pracují, aby pomohly uživit rodinu, kvůli jejich práci ale klesá výše platů.³⁰

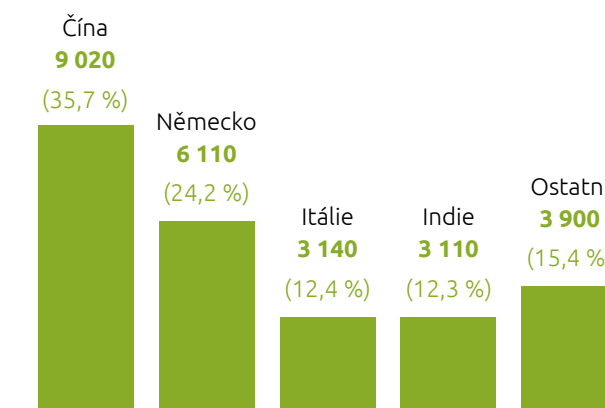
Počet zpracovatelských závodů na kámen se v Číně odhaduje až na 15 000 a jsou rozesety po celé zemi. Jednou z důležitých oblastí je jihovýchodní část země – provincie Fu-ťien s metropolí Sia-men.

Indie je jedním z největších producentů kamene na světě. Od roku 2001 zaznamenává růst produkce, ročně se z Indie vyexportuje více než 3 miliony tun kamených bloků a desek, většina do Číny, kde je kámen dále zpracováván. Do České republiky se v roce 2010 dovezlo přes 3 000 tun zpracované žuly z Indie, meziroční nárůst importu indické žuly činil 46 procent. Důvod je jednoduchý, navzdory nákladům na dopravu je kámen z Indie a Číny levnější než domácí kámen. Do České republiky se v roce 2010 dovezlo celkem 25 270 tun žuly³¹, z toho více než 48 % žuly pochází z Číny a Indie.

30 SCHINZEL, Elisabeth. *Den Stein ins Rollen bringen*. Wien: Südwind Agentur, 2011, s. 4–7.

31 www.stat.immcarrara.com/eng-site/schede/schede-paesi.asp

Dovoz zpracované žuly do České republiky v roce 2010 v tunách (zdroj: IMM Carrara)

Nadějí pro zlepšení situace v kamenolomech představuje upřednostňování férových kamenů jak jednotlivými spotřebiteli a velkými soukromými společnostmi, tak veřejnými institucemi.

SÁRSKÉ NÁHROBNÍ KAMENY BEZ PODÍLU DĚTSKÉ PRÁCE

Zemský sněm v nejmenší německé spolkové zemi Sársku (Saarland) změnil svůj pohřební zákon. Zřizovatelé hřbitovů mohou v rámci ustanovení tohoto zákona požadovat, aby se využívaly pouze takové náhrobní kameny, které pocházejí ze spravedlivého obchodu a jsou vyrobeny bez nucené dětské práce ve smyslu Úmluvy 182 Mezinárodní organizace práce (ILO).

Obce a města v Evropě vynakládají téměř 40 procent svých rozpočtů pro stavební veřejné zakázky a mohou

NĚMECKÁ MĚSTA PROTI DĚTSKÉ PRÁCI

V Německu vyžaduje již více než 200 obcí a sedm států od svých dodavatelů záruku, že při výrobě kamene pro veřejný sektor nebyla využita dětská práce. Města jako Mnichov, Darmstadt, Bonn, Hannover, Stuttgart a Frankfurt nad Mohanem se zavázala, že nebudou nakupovat žádný stavební materiál, u kterého není jisté, že byl vyroben bez nucené dětské práce ve smyslu Úmluvy 182 Mezinárodní organizace práce (ILO). Realizace ale není bez chyby, zadavatelům prozatím stačí prohlášení dodavatele, že dodržují normy ILO, ale nemusí dokládat žádné důkazy, např. certifikace Xertifix nebo Fair Stone.

proto vyvíjet významný tlak v oblasti stavebnictví. Využívání sociálních kritérií ve veřejných zakázkách je důležitým signálem politiky volající po mezinárodních pracovních standardech ve výrobě. Veřejný sektor tak může být příkladem spotřebitelům a svou nákupní silou stimulovat trh po spravedlivě obchodovaných kamenech a zpřístupnit je také individuálním spotřebitelům. Protože je nabídka spravedlivě obchodovaných kamenů v České republice velmi omezená, mohou se spotřebitelé při koupi ptát po pracovních podmínkách výroby a informovat se, proč není v nabídce certifikovaný kámen, případně jaká byla přijata opatření, aby byla při produkci nabízených kamenů dodržována mezinárodně platná pracovní práva.

Ve světě již existuje několik iniciativ, které se zabývají zlepšením pracovních podmínek při výrobě žuly: Xertifix, Fair Stone nebo WGDN. Nabídka spravedlivě obchodovaných kamenů se rozšiřuje, iniciativy mají každoročně stále více partnerů a držitelů licencí. Cílem do budoucna je vytvoření mezinárodně rozpoznatelné značky, která bude díky účinným kontrolám garantovat nevyužívání dětské práce, zlepšení pracovních podmínek a spravedlivou odměnu pro dělníky v čínských a indických lomech.

K ověření dodržování sociálně čistého původu kamene z Číny a Indie slouží více iniciativ a certifikací.

* **Xertifix** – německá certifikace pro kámen, sdružení přezkoumává v indických kamenolomech naplňování standardů Mezinárodní organizace práce a při shodě s naplněním kritérií uděluje certifikát. Za certifikaci se platí 3 % ceny, což se projevuje na zvýšení ceny pro koncového zákazníka průměrně o 1,5 procenta. Více na www.xertifix.de.

* **WGDN (Werkgroep Duurzame Natuursteen)** – sjednocuje různé iniciativy, dovozce a odborné nevládní

organizace k síti pro udržitelný přírodní kámen. Pracovní skupina byla založena v roce 2007 v Nizozemí a spolupracuje na vytváření společných standardů a postupů důležitých ke vzniku důvěryhodné a jednotné známky. Více na www.duurzamenatuursteen.nl/en.

* **Fair Stone Standard** – německá certifikace pro kámen z Číny, Vietnamu a Turecka, spolupracuje

s Xertifix v Indii. Dodavatelé partnerů Fair Stone se po třech letech příprav mohou nechat certifikovat. Dovozece platí jednorázově 1 500 euro, dalších 4 000 euro ročně a 200 euro za každý podnik v dodavatelském řetězci. Více na www.fairstone.win-win.de.

KRITÉRIA PRO VYDÁNÍ CERTIFIKACE XERTIFIX

1. zákaz zaměstnávání dětí a otrocké práce
2. výplata alespoň zákonem stanovené minimální mzdy dospělým dělníkům
3. zajištění základních zdravotních a bezpečnostních opatření (ochrana nosu a úst, lékárnička)
4. právo zakládat odbory
5. zveřejňování zakázek v producentské zemi
6. přijímání neohlášených kontrol kdykoli

TIP 1: Zeptejte se u svého dodavatele na původ nabízených kamenů.

TIP 2: Zařadte do vypisovaných veřejných zakázek kritéria Xertifix, informujte o certifikaci své zaměstnance a občany.

Nakupujeme produkty ze dřeva

Dřevo je přírodní a obnovitelný materiál. Bez dřeva se veřejní zadavatelé neobejdou. Potřebují lavičky kolem náměstí nebo hřišť, terasy, plovoucí podlahy, ale také kancelářský nábytek a papír. Zvláště tropické dřevo ale často pochází z ilegální těžby, což vede ke zhoršení životní situace domorodých obyvatel a ničení životního prostředí.

Přibližně 80 % dřeva z amazonského pralesa pochází z ilegální těžby. Polovina tropického dřeva putujícího do Evropy je pokácena nelegálně. Nadměrná a nešetrná těžba způsobuje silné rány tamnímu křehkému ekosystému, ve kterém žijí tisíce rostlin a živočichů, mnohé z nich doposud neobjevené. Nešetrně bývá dřevo těženo a pěstováno ale i v České republice.

Naštěstí je dřevo z šetrně obhospodařovaných lesů v České republice dobře rozpoznatelné a spotřebiteli dostupné. Při nákupu dřeva lze v technické specifikaci vypisované veřejné zakázky požadovat prokázání původu dřeva. Jako důkaz splnění požadavku slouží certifikát kontroly dřeva FSC, případně u necertifikovaného dřeva musí uchazeč uvést druh, množství a původ dřeva (stát, kde bylo dřevo

vytěženo) použitého při výrobě, společně s čestným prohlášením uchazeče o jeho zákonnosti. Certifikační systém FSC sleduje původ dřeva, to, jak je pečováno o lesní porosty a jak je po těžbě dřeva ekosystém obnovován.

Systém FSC kontroluje také tok dřeva zpracovatelskými firmami. Kromě vlastníka lesa musí být certifikované všechny společnosti ve zpracovatelském řetězci, jako je výrobce buničiny, papírna, velkoobchod s papírem a také tiskárna, aby kniha mohla nést logo FSC.

* **FSC** (Forest Stewardship Council) – mezinárodní nevládní nezisková organizace se sídlem v Bonnu prosazuje šetrné lesní hospodaření pomocí důvěryhodného certifikačního systému. Byl založen v roce 1993 více než 500 subjekty z řad lesníků, zpracovatelů, ekologických a sociálních nevládních organizací a certifikačních firem. Více na www.czechfsc.cz

V České republice je podle pravidel FSC obhospodařovaných 50 tisíc hektarů lesů. Ve světě je takto certifikováno více než 147 milionů hektarů lesů (cca 5 %), což představuje rozlohu téměř devatenácti Českých republik.

Certifikace FSC má vysoké ekologické i sociální požadavky. K ekologickým patří například péče o přirozený vývoj lesa, zachování biologické rozmanitosti, ochrana půdy a vodních zdrojů. K sociálním pak účast místního obyvatelstva na rozhodování, naplňované právo na sdružování v odborech, účinné vyjednávání o tarifní mzdě nebo možnost odborných školení. Všechna pravidla FSC jsou tvořena vyváženým konsenzem sociálních, ekonomických a environmentálních zájmů. Dřevo s certifikací

FSC najdeme už i v obchodních řetězcích jako Hornbach, JYSK, Baumax nebo OBI. FSC pak klade důraz a odlišuje se vysokou transparentností systému, kde např. všechny zprávy z lesních auditů jsou veřejně dostupné a do auditu se může zapojit široká veřejnost.

TIP: Pro odpovědný nákup papíru upřednostňujte recyklovaný papír nebo certifikovaný jako FSC. Dřevěné výrobky vybírejte z domácích nebo evropských dřevin.

Nakupujeme počítače

Informační technologie jsou nepostradatelnou součástí každodenní práce ve státní správě a samosprávě. Bez počítačů se v dnešní době už neobejdeme. Jejich výroba probíhá především v jihovýchodní Asii, Latinské Americe a východní Evropě, tedy v zemích s levnou pracovní silou, za velmi špatných pracovních podmínek.

Sektor informačních a komunikačních technologií běžně využívá pracovní síly migrantů. To neplatí pouze pro Čínu nebo Malajsii, ale také pro Českou republiku, která je centrem výroby pro celou Evropu. Migrantní jsou najímáni pracovními agenturami, a protože je jejich povolení k pobytu úzce vázáno na pracovní smlouvu, bývají snadno zneužitelnou pracovní silou. Pro zprostředkování práce a drahou cestu do Evropy se u agentury často zadluží a žijí ve stálých obavách ze ztráty práce z důvodu poklesu poptávky. Problémy ve výrobě elektroniky se liší podle místa, mezi nejčastější z nich patří vysoká nejistota práce,

nucené přesčas, otravy používanými chemikáliemi a nízké mzdy často pod hranicí existenčního minima.

Špatné podmínky při výrobě počítačů byly registrovány při výrobě známých značek, jako Dell, Hewlett-Packard, Acer, Apple, Lenovo a Fujitsu, což vyvolává opakovanou kritiku ze strany nevládních organizací. Tématikou se zabývají kampaně CleanIT nebo Procure IT Fair. Problematická není jen samotná výroba počítačů, ale také těžba a zpracování potřebných kovů nebo likvidace staré elektroniky.

Veřejní zadavatelé si férový počítač ještě nekoupí

Veřejné instituce jsou velkým odběratelem počítačových technologií a mohou svým tlakem ovlivnit pracovní a environmentální podmínky ve výrobě počítačů a podpořit dodržování lidských práv, a to v celém dodavatelském řetězci.

V roce 2010 spáchalo 13 zaměstnanců společnosti Foxconn sebevraždu kvůli nepřiměřenému pracovnímu tlaku a tvrdým pracovním podmínkám. Největší světový výrobce elektroniky Foxconn vyrábí pro nejznámější světové značky, např. Nokia, Sony, Dell, Hewlett-Packard nebo Apple. Aby Foxconn zůstal konkurenceschopný a udržel si smlouvy, musí neustále snižovat náklady. Tíha navyšování produktivity je přenášena především na zaměstnance.

Požadavek na splnění ekologických kritérií je možné snadno zařadit do zadávací dokumentace, např. maximální spotřeba přístroje nebo ekologičnost balení mohou být součástí technické specifikace. Naplnění environmentálních požadavků je snadno ověřitelné pomocí certifikátů Energy Star, Modrý anděl nebo Ekologicky šetrný výrobek.

Stále nám ale chybí nezávislá certifikace pro eticky vyráběné počítače. Sociální podmínky výroby si zatím nemůžeme ověřit žádnou nezávislou certifikací. Neexistuje žádný férový počítač a výrobci se nehrnou podpořit vznik nezávislé mezinárodní iniciativy.

Veřejné instituce si uvědomují svou vůdčí úlohu a sílu svého nákupního chování. Od roku 2007 švýcarské město Ženeva požaduje od svých dodavatelů, kteří usilují o tamní veřejné zakázky, vyplnění formuláře týkajícího

se sociální odpovědnosti a kopii etického kodexu společnosti. Ve formuláři musí dodavatel potvrdit, že respektuje základní standardy Mezinárodní organizace práce (ILO) a bude je ve svém dodavatelském řetězci kontrolovat. Pokud se prokáže, že tyto normy nenaplnuje, město s ním rozváže obchodní spolupráci a může dostat pokutu až do výše 60 000 švýcarských franků.

Inspirací pro definování požadavků při nákupu informační a komunikační techniky najdete např. v publikaci Jak nakupovat počítače v souladu se sociálními a ekologickými kritérii, kterou v roce 2009 vydala Ekumenická akademie Praha.³²

Právě zvýšený deklarovaný zájem veřejných zadavatelů může vytvoření etické certifikace nastartovat. V současnosti je každý pátý vyrobený počítač zakoupen státní správou, samosprávou, školou nebo univerzitou. Veřejné instituce mají velký vliv na nastavení trhu a i přes obtíže s kontrolou mohou při poptávání zahrnout sociální kritéria do jimi vypisovaných veřejných zakázek.

TIP: Do zadávací dokumentace pro nákup počítačů přidejte environmentální požadavky. Zároveň dejte svým dodavatelům výpočetní techniky najevo, že máte zájem nakupovat počítače, které byly vyráběny za eticky přijatelných podmínek.

32 www.svetvnakupnimkosiku.cz/pravni-rozbor

Nakupujeme hračky

Mateřské školy a dětské jesle jsou stále nejčastěji zřizovány městem nebo krajem. Pro své děti nakupují z peněz daňových poplatníků panenky, autíčka, stolní hry nebo hrací kostky. Většina produkce hraček pochází z Číny, kde se vyrábí v nelidských pracovních podmínkách.

Více než 80 % hraček prodávaných v Evropě je v současnosti dováženo z Číny. Outsourcing výroby umožňuje hračkářským nadnárodním společnostem snižovat výrobní náklady. Majitelé některých z 6 000 továren na hračky, které jsou soustředěny především v deltě řeky Pearl River v jižní provincii Kanton, obvykle ignorují zákonné minimální mzdy pro daný region, aby dokázali držet krok v závodu o zakázky pro známé značky, jako Mattel, Hasbro, Lego nebo Disney. Ty vyžadují neúměrně krátké dodací lhůty a nereálně nízké výkupní ceny.

Hračkářský průmysl zaměstnává jen v Číně asi 4 miliony dělníků a dělnic, většinou mladých žen od 15 do 30 let, které se za prací přestěhovaly z chudších zemědělských oblastí v čínském vnitrozemí. Dělnice a dělníci pracují často do vyčerpání za mzdu, která nedosahuje ani úrovně zákonné minimální mzdy. V důsledku nízkých mezd, ale i nákupních praktik hračkářských firem jsou dělnice a dělníci nuceni k dlouhým přesčasům, především při zakázkách pro vánoční trh. Často nemají ochranné roušky při práci s jedovatými látkami nebo rukavice či jiné

ochranné pomůcky při manipulaci s horkým plastem. Když onemocní, jsou propuštěni. Sociální dávky v pracovní neschopnosti, placená dovolená nebo mateřská dovolená zde téměř neexistují. Jediné povolené odbory jsou řízeny komunistickou stranou a v realitě nehájí skutečné zájmy dělníků a dělnic. Navíc v Číně neexistuje možnost legálně stávkovat ani svoboda sdružování.

V hračkářském průmyslu zatím neexistuje žádná důvěryhodná certifikace, která by zaručovala, že hračka s touto certifikací byla vyrobena v důstojných pracovních podmínkách respektujících lidská a pracovní práva.

Vybrat správnou hračku není hračka. Správná hračka by měla podpořit aktivitu, představivost a tvořivost dítěte, zároveň by měla být z ekologického materiálu, zdravotně nezávadná, bezpečná, dobře omyvatelná nebo recyklovatelná. A ještě k tomu vyráběná v důstojných pracovních podmínkách.

Bojkot čínských hraček nijak nezlepší situaci tamních zaměstnanců továren na hračky. Zadavatelé, kteří chtějí eticky vyráběné hračky by měli především apelovat na známé hračkářské firmy, aby převzaly svou odpovědnost za pracovní podmínky v celém svém řetězci a aby podpořily debatu o vzniku vícestranné nezávislé iniciativě v hračkářském průmyslu, která bude skutečnou alternativou vůči existující a nefunkční³³ certifikaci Mezinárodního svazu hračkářského průmyslu – tzv. ICTI CARE. Pro vytvoření transparentního systému certifikace a kontroly eticky vyráběných hraček je potřeba společné aktivity

³³ www.svetvnakupnimkosiku.cz/novinky/91-petici-za-zlepseni-pracovnich-podminek-v-hrackarskem-prumyslu-podepsalo-12-794-lidi.-co-na-to-rika-hrackarsky-svaz

nevládních organizací, místních odborů, akademické sféry a zástupců hračkářských společností k vytvoření nezávislé mezinárodní iniciativy. Ta ovšem zatím neexistuje, stejně jako certifikace zaručující etický původ hraček. Výjimkou jsou jen hračky obchodované v systému fair trade (členy WFTO³⁴) nebo tuzemské dřevěné a textilní hračky.

Mezinárodní kampaně tlačí na hračkářské nadnárodní společnosti, aby ve svém dodavatelském řetězci zamezily nucené a dětské práci, nepřiměřeně dlouhé pracovní době a vyplácení mezd pod úrovní existenčního minima a zajistili bezpečnost práce a dodržování čínského a mezinárodního pracovního práva. V České republice se tématem pracovních podmínek v hračkářském průmyslu zabývá kampaň Víte, s čím si hrajete? (www.vitescimsihrajete.cz).

TIP 1: Veřejný závazek k nakupování eticky vyráběných produktů je dobrým začátkem k odpovědnému nakupování – informuje zaměstnance instituce, partnery, občany i potenciální dodavatele o záměrech instituce.

TIP 2: Nakupujte hračky fair trade nebo vyráběné v České republice, nejlépe ze dřeva a textilu.

³⁴ World Fair Trade Organization – www.wfto.com

Nakupujeme květiny

Darováním květin vyjadřujeme úctu, blahopřání nebo poděkování. Květinami chceme člověku udělat radost. Za jejich krásou se ale skrývají negativní dopady na životní prostředí a nedůstojné podmínky pěstitelů v Africe a Latinské Americe.

Téměř 98 % řezaných květin se na český trh dováží, většina z rozvojových zemí: z Keni, Ekvádoru, Guatemala, Zimbabwe nebo Tanzánie. Nizozemí je sice velkou pěstitelskou zemí, ale slouží hlavně jako obchodní centrála pro mezinárodní trh s květinami. K národním velkododavatelům se květiny dostávají především přes největší květinovou burzu v nizozemském Aalsmeeru, kde se denně prodá přes 20 milionů květin. Po ukončení aukčního obchodování putují květiny do kamionů nebo do letadel blízkého letiště Schiphol. Dvakrát týdně se pak dostávají až k velkododavatelům v České republice.

Odklon produkce do rozvojových zemí nesouvisí jen s tím, že je tam pro pěstování květin příznivější klima – dostatek slunce a úrodná půda. Je tam také levnější pracovní síla a zákony upravující pracovní podmínky a ochranu životního prostředí jsou volnější a neplní svoji funkci, často ani vzhledem k nízké vymahatelnosti práva nejsou tyto zákony dodržovány.

Pro více než 200 000 především mladých žen a dětí zaměstnaných v květinovém průmyslu znamenají květinové farmy mnohdy jedinou možnost příjmu. Pracovní

podmínky bývají velmi špatné. Zaměstnanci musí často pracovat dlouhé přesčasy za nižší než minimální mzdu, bez ochranných pomůcek jsou vystaveni účinkům pesticidů používaných pro ochranu květin. Při zakládání odborů riskují výpověď. V produkci květin pracují převážně ženy, které se stávají obětí sexuálního obtěžování a násilí ze strany mužských nadřízených.

Závažné problémy se týkají nejen lidských a pracovních práv, ale také životního prostředí. Velká spotřeba vody vede k odčerpávání lokálních zdrojů vody a přispívá k nedostatku vody pro místní obyvatele. Dramatický pokles spodní vody hlásí náhorní plošina u Bogoty, hlavního města Kolumbie. Největší zdroj evropských květin jsou plantáže v Keni u jezera Naivasha. Jezero kvůli odvádění vody ke květinovým farmám a kvůli klimatickým změnám zmenšilo svou rozlohu o čtvrtinu a hrozí mu vyschnutí. Navíc se do něj z těchto farem dostávají nebezpečné chemické látky.

„Pracovníci nemají náležité pracovní vybavení a nástroje, proto trpí alergiemi, krvácením z nosu, bolestmi hlavy a objevily se i případy potratů způsobených kontaktem s pesticidy.“

Gabriel Ortiz, ředitel guatemalské organizace CEADEL, zabývající se pracovními právy v květinovém průmyslu

Pro nakupování květin existují etické alternativy, které zaručují slušné pracovní podmínky pro zaměstnance a zároveň dbají na ochranu životního prostředí. V západní Evropě jsou už běžně k dostání certifikované květiny se značkou Flower Label Program nebo se známkou Fairtrade. Certifikované květiny si na český trh stále hledají cestu a jsou obtížně dostupné.³⁵ Z toho důvodu je důležité

35 www.ekumakad.cz/cz/projekty/fair-flowers

vytvářet tlak na dodavatele, aby nabízeli certifikované květiny. Čeští zákazníci se již nyní mohou v prodejnách zajímat o certifikované květiny nebo dát přednost sezónním lokálním květinám či těm živým v květináčích.

Malmö je první Fairtradové město ve Švédsku. Snaží se využívat sociálních kritérií ve veřejných zakázkách. Na smluvní období od roku 2008 do roku 2012 vyhlásilo veřejnou zakázku týkající se fairtradových řezaných květin, rostlin v květináčích a aranžérských potřeb ve výši 145 000 euro.

Role veřejných institucí není jen být vzorem dalším spotřebitelům, ale také aktivně stimulovat trh se sociálně odpovědnými produkty. Tato úloha je v České republice právě z důvodu nedostatku nabídky eticky obchodovaných květin ještě akutnější. Většina nákupů květin veřejnými institucemi probíhá mimo veřejné zakázky u lokálních obchodníků s květinami – ukažte jim svůj záměr nakupovat produkty společensky odpovědně.

V současné době existují dvě nezávislé certifikace zaručujících etický původ květin:

- * **Fairtrade®** – certifikace mezinárodní organizace Fairtrade Labelling Organizations International (FLO) a udělovaná certifikační společností FLO-CERT. Pravidelné audity ověřují mj. proplácení spravedlivé odměny, dostatek ochranných pomůcek nebo ochranu životního prostředí. Více na www.fairtrade.net.
- * **Flower Label Program (FLP)** – certifikace eticky obchodovaných květin. V Německu lze FLP květiny najít u více než 1 000 prodejců květin a jsou stejně drahé jako necertifikované. Více na www.fairflowers.de.

Začínáme s férovým nakupováním

První kroky k férovému nakupování

Před využíváním sociálních kritérií včetně fair trade v zadávaných veřejných zakázkách doporučujeme veřejným institucím provést řadu přípravných činností. Ty pomohou zvýšit transparentnost v cílech a pomoci minimalizovat právní nejistoty.

Cesta k udržitelnému zadávání

- * Výchozím bodem k udržitelnému zadávání je vhodné **přijmout adekvátní politický závazek**, např. deklaraci podpory fair trade, udržitelného rozvoje nebo nevyužívání dětské práce. Deklarovaný veřejný cíl dává zaměstnancům, občanům i dodavatelům jasný signál o prioritách instituce a zároveň důležitou politickou podporu etickému nakupování. Priority lze zpracovat také do dalších strategických dokumentů zadavatele, např. do strategického plánu města nebo vnitřní směrnice pro zadávání veřejných zakázek.
- * Důležité je **zmapování vlastních nákupů**. Zadavatele si sami specifikují, co mohou a chtějí nakupovat společensky odpovědně. Pro některé skupiny výrobků (potravin, květiny, kámen) již existují uznávané certifikace, které garantují sociálně spravedlivou výrobu.
- * Nezapomínejte **představit své priority celému zaměstnaneckému týmu**. Pro úspěšné využívání sociálních kritérií je nutná souhra všech zainteresovaných lidí – politiků určujících politické cíle, zaměstnanců zadávajících veřejné zakázky, ale i samotných uživatelů těchto produktů. Také sekretářka chodí občas nakupovat kávu do blízkého obchodu, stejně

tak může udržitelně nakupovat vedoucí zásobování nebo provozní kantýny. Uspořádejte besedu nebo konferenci k tématu fair trade či odpovědného nakupování.

- * Nákupčí budou rádi za **profesionální školení k udržitelnému nakupování**, které přináší zdůvodnění podpory a uvedení návodu, jak lze kvalitně, přesně a objektivně vymezit specifika požadovaných produktů, která jsou transparentně ověřitelná a hodnotitelná.
- * Pro začlenění sociálních kritérií je vhodné **přizvat experty** z řad právníků a zástupců odborných nevládních organizací. Širší přípravný tým společným úsilím snáze překoná možné úvodní obavy a dodává zajímavé inspirace.

Společensky odpovědné veřejné nakupování přináší zadavateli příležitost propojit zajištění poptávaných produktů či služeb s naplňováním sociálních a environmentálních cílů.

Legislativa obecně umožňuje využívat více parametrů ve veřejných zakázkách, lze stanovit takové podmínky, které jsou v souladu s veřejnými zájmy. Přidávání kritérií je možné, pokud dodržují obecné zásady pro zadávání veřejných zakázek.

V zahraničí již vyšlo několik studií, které dávají základní návod, jak lze formou veřejných zakázek podporovat udržitelný rozvoj. Všechny mají společný fakt, že nejsou závazné ani oficiálním výkladem práva Evropské unie, ale představují právně bezpečný způsob, který se očekává, že bude následován veřejnými zadavateli.

Všechny tyto podmínky bere na vědomí právní analýza Radka Jurčíka Vztah veřejných zakázek a fair trade. Na české půdě se jedná o první analýzu podobného charakteru a dostupná je na webu www.fairpoint.cz.

Studie představuje veřejným zadavatelům úvod do problematiky začleňování principů fair trade do vypisovaných veřejných zakázek a přináší i praktické příklady, jak tyto požadavky formulovat a následně jejich naplnění ověřovat. „Při respektování základních zásad zadávání je zadávání fair trade veřejných zakázek právně v pořádku,“ dodává autor studie a český expert na veřejné zakázky Radek Jurčík.

Tipy pro nastavování zakázky

Při zadávání veřejných zakázek zahrnujících fairtradová kritéria je vhodné myslet na tyto základní principy:

- * Důkladná příprava zadávací dokumentace je velmi důležitá, je potřeba věnovat úsilí pečlivému zapracování požadavků vycházejících ze strategických cílů organizace a respektujících základní principy zadávání (transparentnost, nediskriminace, rovné zacházení).
- * Vhodné je provázání požadavků celou zadávací dokumentací. Je vhodné, aby i předmět (název) zakázky vyjadřoval váš záměr (např. nákup eticky obchodovaného občerstvení).
- * Sociální kritéria je nevhodnější zakomponovat mezi požadavky v technické specifikaci, tento princip je nejtransparentnější. Lze ale využít také hodnotících kritérií nebo smluvních podmínek.
- * Požadovaná kritéria musí být detailně a konkrétně popsána v technické specifikaci, aby popis požadavků umožnil objektivní vyhodnocení a transparentní verifikaci nabídek.
- * Ve způsobech ověření neodkazujte pouze na uznávané certifikace (např. Fairtrade®), ale uvádějte také možnost ekvivalentního prokázání naplnění požadavků. Prakticky tak umožníte přijetí nabídek nejen s certifikovanými výrobky, ale i s těmi rovnocennými, které také splňují minimální technické požadavky.
- * Kritéria pro přidělení zakázky musejí být předem veřejně oznámena, kritéria se nesmějí měnit.

Dodavatelé musí od začátku vědět, co zadavatel požaduje a zda mají šanci uspět.

- * Eticky obchodované produkty stále nejsou běžně poptávané a široce dostupné. Z toho důvodu se doporučuje včasné oznámení výzvy co nejširšímu poli možných dodavatelů.

Pro drobnější nákupy veřejní zadavatelé nemusí vypisovat veřejné zakázky. Při předpokládané hodnotě veřejné zakázky na dodávky nebo služby do 2 milionů korun bez DPH lze využít institutu veřejné zakázky malého rozsahu. Ty není zadavatel povinen zadávat podle zákona o veřejných zakázkách, stále ale musí dodržet podmínku transparentnosti, rovného zacházení a nediskriminace. Eticky vyráběné produkty lze pak nakupovat v blízkém obchodě nebo přes internet, cena musí odpovídat obvyklé ceně v místě a času plnění.

Základní principy zadávání veřejných zakázek:

- * transparentnost – požadavky jsou dostatečně specifikovaná v oznámení veřejné zakázky, dodavatelé tak vědí, co zadavatel požaduje a jak naplnění požadavku vyhodnocuje
- * nediskriminace – všichni mají možnost usilovat o získání zakázky, nikdo není znevýhodňován požadavky, které nesouvisejí s předmětem zakázky
- * rovné zacházení – požadavek je jednoznačně formulován, naplnění požadavku lze transparentně a objektivně vyhodnotit, dodavatelé tak mají rovné šance na získání zakázky a zadavatel nemá neomezenou možnost volby vítězné nabídky

Praktické příklady poptávání fair trade

Následující příklady zadávání veřejných zakázek vám mohou sloužit pro inspiraci, jak lze fairtradová kritéria

přidávat do zadávací dokumentace. Příklady zohledňují platnou legislativu i aktuální doporučení zainteresovaných subjektů na sociální zadávání veřejných zakázek. Pro konkrétní aplikaci prosím neváhejte spojit vašeho experta na veřejné zakázky s našimi odborníky.

Fairtradová kritéria je nevhodnější začlenit do technické specifikace nebo dílčích hodnotících kritérií veřejné zakázky.

Požadavek na fairtradové produkty lze zmínit v technické specifikaci, hodnotících kritériích nebo smluvních podmínkách. Nejtransparentnější je využití technické specifikace, která obsahuje minimální požadavky na poptávané výrobky a detailní popis toho, co vlastně zadavatel chce. Tento způsob je pro dodavatele srozumitelný a zadavatelům umožňuje snadné hodnocení nabídek pomocí nejnižší ceny.

ZÁKON Č. 137/2006 SB., O VEŘEJNÝCH ZAKÁZKÁCH, § 44, ODS. 8:
Zadavatel může v zadávacích podmínkách uvést též požadavky týkající se zvláštních podmínek na plnění veřejné zakázky, a to zejména v sociální oblasti, v oblasti zaměstnanosti nebo v oblasti životního prostředí.

Druhou doporučovanou možností je aplikace základního hodnotícího kritéria ekonomické výhodnosti nabídky. Mezi dílčí hodnotící kritéria může zadavatel zařadit kromě povinné ceny také kritérium fair trade a všem kritériím přiřazuje váhu. Fairtradové výrobky v tomto případě nejsou povinné, pouze preferované.

Definice požadavků fair trade

Při volbě definice je také důležité, abyste byli schopni jednoznačně ověřit dodržování požadavku. Pro specifikování požadavku fairtradových produktů lze využít buď výčet jednotlivých preferovaných principů, nebo definici fair trade, která je uvedena v Usnesení Evropského parlamentu o Spravedlivém obchodu a rozvoji (2005/2245(INI)).

A) Výčet jednotlivých principů fair trade

- * výkupní cena odpovídající nákladům udržitelné produkce a důstojného živobytí
- * možnost využití předfinancování
- * dlouhodobé obchodní vztahy

Návrh podoby deklarační podpory společensky odpovědného zadávání veřejných zakázek

Město _____ se tímto dokumentem připojuje k podpoře udržitelného rozvoje a principům společenské odpovědnosti. Jsme si vědomi toho, že využíváme produkty z rozvojových zemí, a zároveň uvedené principy podporujeme nejen vlastní spotřebou, ale také zvyšováním povědomí občanů o problematice. Naši roli vnímáme jako důležitou také vzhledem k aktivnímu přístupu k v politice Místní agendy 21 a v kampani Fairtradová města.

Volíme proto eticky obchodované produkty, které nám dávají jistotu, že při jejich výrobě nedochází k porušování lidských a pracovních práv, práv dětí a nevratnému poškozování životního prostředí. Chceme jít příkladem ve využívání veřejných prostředků a upřednostňování společensky odpovědného zadávání veřejných zakázek.

Chceme přispívat k naplňování veřejných politických cílů v oblasti udržitelného rozvoje, deklarovaných v několika zásadních mezinárodních i českých dokumentech. Chceme, aby nás občané, organizace a partneři vnímali jako odpovědného spotřebitele aktivně podporujícího a propagujícího fair trade i etické nakupování obecně. Proto jsme se rozhodli využívat principů udržitelného zadávání veřejných zakázek

Na základě výše uvedeného prohlašujeme, že:

- * jako vzor odpovědné spotřeby budeme minimalizovat a racionalizovat celkovou spotřebu úřadu, upřednostňovat produkty, které zaručují dodržování pracovních a environmentálních standardů, podporovat lokální produkci a u produktů, které nelze pěstovat v našich klimatických podmínkách, budeme upřednostňovat fairtradové produkty (např. na jednáních vedení města, zasedání rady a/nebo zastupitelstva, při setkáních s hosty, pro spotřebu v kancelářích, stravovacích zařízeních města, občerstveních pro zaměstnance nebo nápojových automatech)
- * podpoříme vytvoření pracovní skupiny, která se bude zabývat problematikou nákupů produktů vyrobených v rozvojových zemích, sestaví kritéria, normy a metody ověřování pro budoucí společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek
- * při vypisování veřejných zakázek budeme sledovat nejen ekonomická, ale i sociální a ekologická kritéria, u produktů vyráběných v rozvojových zemích budeme sledovat pracovní podmínky při jejich výrobě, zejména dodržování mezinárodně uznávaných standardů Mezinárodní organizace práce (ILO)
- * budeme informovat o svých aktivitách na podporu spravedlivého obchodu místní média, využívat vlastní městský zpravodaj, tisková média a internetové stránky pro podporu společensky odpovědného zadávání veřejných zakázek

- * zákaz nucené a dětské práce
- * dodržování úmluv Mezinárodní organizace práce (ILO)
- * kontrolované využívání pesticidů a dalších agrochemikálií

B) Definice Evropského parlamentu

Evropský parlament dlouhodobě podporuje fair trade. Jeho specifikaci fair trade lze najít v bodě 2 Usnesení Evropského parlamentu o Spravedlivém obchodu a rozvoji (2005/2245(INI)).³⁶

Evropský parlament definuje fairtradové principy následovně:

- * spravedlivá výrobní cena zaručující spravedlivou odměnu za práci a pokrývající náklady na udržitelnou výrobu a na živobytí – tato cena musí být nejméně stejně vysoká jako minimální cena spravedlivého obchodu + příplatek, pokud byly mezinárodními asociacemi spravedlivého obchodu určeny
- * část plateb je možné uskutečnit předem, pokud to výrobce požaduje
- * dlouhodobé stabilní vztahy s výrobcí a zapojení ze strany výrobců do stanovování norem spravedlivého obchodu
- * transparentnost celého dodavatelského řetězce a dohledatelnost původu v jeho rámci, aby byly zajištěny příslušné spotřebitelské informace
- * výrobní podmínky dodržující osm základních úmluv Mezinárodní organizace práce (ILO)
- * respekt k životnímu prostředí, ochrana lidských práv, a zejména práv žen a dětí a respekt k tradičním výrobním metodám, které podporují hospodářský a sociální rozvoj
- * budování kapacit a posilování postavení výrobců,

zejména malých a opomíjených výrobců a pracovníků v rozvojových zemích a jejich organizací i pro příslušná sdělení, aby byla zajištěna udržitelnost spravedlivého obchodu

- * podpora výroby a přístupu na trh pro organizace výrobců
- * činnosti ke zvyšování povědomí o výrobě v rámci spravedlivého obchodu a o obchodních vztazích, posílání a cílech spravedlivého obchodu a přetrvávající nespravedlnosti mezinárodních obchodních pravidel
- * sledování a ověřování, zda jsou tato kritéria dodržována – v tomto procesu musejí hrát důležitější úlohu jižní organizace, což povede ke snížení nákladů a ke zvýšení místní účasti na certifikačním procesu
- * pravidelná hodnocení dopadu činností v rámci spravedlivého obchodu

Certifikace UTZ a Rainforest Alliance nelze považovat za rovnocenné s certifikací Fairtrade, především z důvodů nemožnosti využít předfinancování, chybějících záruk dlouhodobých obchodních vztahů a spravedlivých obchodních podmínek, především záruky garantované minimální výkupní ceny a vyplácení sociální prémie.

Ověření naplnění požadavků

Nejjednodušší formou, jak ověřit splnění fairtradových požadavků, je přezkoumání, zda nabízené výrobky nesou na svém obalu ochrannou známku Fairtrade (vyvinuta mezinárodní organizací FLO – Fairtrade Labelling Organizations International), nebo jsou dovážené a distribuované členskou organizací WFTO (World Fair Trade Organization).

³⁶ www.europarl.europa.eu/oeil/FindByProcnum.do?lang=en&procnum=INI/2005/2245

Modelový příklad veřejné zakázky

Předmět veřejné zakázky:

Nákup fairtradové kávy

KOMENTÁŘ:

* Přímo z předmětu zakázky je patrné, co zadavatel požaduje.

Technická specifikace:

V souladu s úsilím města podporovat principy společenské odpovědnosti a udržitelný rozvoj požaduje zadavatel, aby pro tuto veřejnou zakázku byly všechny nabízené produkty vyrobeny v souladu s parametry Usnesení Evropského parlamentu o spravedlivém obchodu a rozvoji (2005/2245(INI)), a naplňovaly tak především tyto základní principy spravedlivého obchodování:

- * výkupní cena odpovídající nákladům udržitelné produkce a důstojného živobytí
- * možnost využití předfinancování
- * dlouhodobé obchodní vztahy
- * zákaz nucené a dětské práce
- * dodržování úmluv Mezinárodní organizace práce (ILO)
- * kontrolované využívání pesticidů a dalších agrochemikálií

* Zakomponování odkazu na veřejné politické cíle zdůvodňuje nadstandardní požadavky sociálního charakteru. Realizace takto specifikované zakázky dává zadavateli přidanou hodnotu právě v naplňování jeho veřejných závazků v oblasti podpory udržitelného rozvoje.

* V technické specifikaci lze pro poptávání fairtradových produktů využít odkaz na specifikaci Evropské komise, vždy je ale dobré vypsát i jednotlivé požadované principy. Lze využít doslovné citace definice Evropského parlamentu nebo základní požadované principy vypsát – jak je uvedeno v příkladu.

Ověření:

Dodavatel je povinen prokázat, že jsou požadovaná kritéria splněná. Za vyhovující jsou považovány výrobky nesoucí značku Fairtrade dle certifikace Fairtrade Labelling Organizations International (FLO). Dodavatelé mohou prokázat shodu s požadavky také jiným vhodným způsobem.

* Dodavatel z ověření ví, jak bude zadavatel kontrolovat naplnění požadovaných kritérií. V rámci respektování principu nediskriminace je dodavatelům umožněno dodávat nejen certifikované, ale i rovnocenné nabídky. K prokázání naplnění požadovaných kritérií může dodavatel využít nejen certifikační značku Fairtrade, ale i doložit splnění jiným způsobem.

Kritérium pro zadání zakázky:

Základním hodnotícím kritériem je nejnížší nabídková cena.

* Transparentní a objektivní hodnocení je nedílnou součástí kvalitně zpracované zadávací dokumentace. V případě použití pouze definice minimálních požadavků v technické specifikaci rozhoduje nejnížší nabídková cena, což je využito v tomto modelovém příkladě. V případě využití hodnotících kritérií pak rozhoduje ekonomická výhodnost nabídky.

Závěr

Odpovědné nákupy mají budoucnost. Hlediska sociálních a environmentálních dopadů se mají stát součástí budoucích evropských pravidel zadávání veřejných zakázek. Tento trend potvrdilo i nové Usnesení Evropského parlamentu o modernizaci veřejných zakázek³⁷, veřejní zadavatelé mohou mezi požadavky přidávat také podmínky, za jakých byly produkty vyrobeny. Připravovaná nová evropská pravidla zadávání veřejných zakázek by měla zabránit veřejným zadavatelům v ignorování sociálních a environmentálních dopadů svých nákupních rozhodnutí a preferování pouze nejnížší ceny.

Životní a pracovní podmínky lidí v rozvojových zemích můžeme do značné míry ovlivnit svým spotřebním chováním. Každou vydanou korunou dáváme hlas podmínkám, za jakých byly nakupované produkty vyrobeny. Počet uvědomělých spotřebitelů stoupá a dokážou ocenit úsilí veřejných institucí v prosazování principů udržitelnosti.

³⁷ www.europarl.europa.eu/oeil/FindByProcnum.do?lang=en&procnum=INI/2011/2048

„Veřejná správa bude využívat svou kupní sílu k nákupu služeb a zboží tak, aby naplňovala zároveň sociální a environmentální cíle, čímž bude přispívat k posílení sociální soudržnosti a udržitelného rozvoje.“

Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, s. 58

Spolehlivých certifikací je stále málo a nepokrývají dostatek produktových skupin. Oblast společensky odpovědného zadávání veřejných zakázek se vyvíjí. Již nyní díky principům etického obchodu dostávají tisícovky pracovníků v rozvojových zemích za svou práci spravedlivě zapláceno, mohou uživit své rodiny, podpořit vzdělání dětí, a dát jim tak šanci na kvalitnější život. Jejich výrobky je možné legálně nakupovat také z veřejných prostředků.

Literatura

- * DAHLMANN, Linn. *Cepicafé: Empowering Small-scale Coffee Producers in Piura, Peru?* Diplomová práce. Thornheim: NTNU, MPhil in Development Studies, 2008.
- * FALK, Gertrud et al. *Öko-soziale Beschaffung jetzt! Ein Leitfaden für lokale Initiativen*, 2010.
- * HOŠKOVÁ, Kateřina et al. *Ušili to na nás! Kampaň za zlepšení pracovních podmínek v rozvojových zemích*. Brno: NaZemi – společnost pro fair trade, 2011.
- * JURČÍK, Radek. *Vztah veřejných zakázek a fair trade*. Brno: NaZemi – společnost pro fair trade, 2011.
- * *Pod tlakem. Pracovní podmínky a ekonomický rozvoj IT průmyslu v České republice*. Ekumenická Akademie Praha.
- * SCHINZEL, Elisabeth. *Den Stein ins Rollen bringen*. Wien: Südwind Agentur, 2011.
- * SCHINZEL, Elisabeth. *Social faire Beschaffung: Handbuch*. Wien: Südwind Agentur, 2011.
- * *Sociální nakupování – průvodce zohledňováním sociálních hledisek při zadávání veřejných zakázek*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2011.
- * VAN MERSBERGER, Peter. *A Success story for Producers and Consumers*. Culemborg: Dutch Association of Worldshops, 2011.
- * WCED. *Our Common Future*. Praha: Academia, 1991.
- * www.bewusstkaufen.at/news/73/natursteine-interview-mit-suedwind.html
- * www.czechfsc.cz
- * www.european-fair-trade-association.org/observatory
- * <http://fairstone.win-win.com>
- * www.fairtradovamesta.cz
- * www.guardian.co.uk/business/2011/feb/28/fairtrade-sales-rise-despite-recession
- * www.hnutiduha.cz
- * www.rozvojovka.cz
- * www.stat.immcarrara.com/eng-site/schede/schede-paesi.asp
- * www.suedwind-agentur.at
- * www.vitescimsihrajete.cz
- * www.wfto.com

Nakupujeme férově! Nové trendy v zadávání veřejných zakázek

Editor: Stanislav Komínek

Odborné konzultace: Tomáš Bílý, Michaela Rychtecká, Luděk Štěrba, Pavel Malíř Chmelař, Tomáš Duda, Katarína Šrámková, Daniela Richterová, Barbora Mrázková

Jazyková korektura: Kateřina Havránková

Foto: NaZemi, Südwind, Swedwatch, istockphoto, SACOM, Ekumenická akademie Praha, Weltumspannend arbeiten

Sazba a grafická úprava: Leoš Knotek

Tisk: Jiří Havránek

Vydalo NaZemi – společnost pro fair trade, Kounicova 42, Brno
Brno 2011, 1. vydání

www.fairpoint.cz

Tato brožura je realizována za finanční podpory Evropské unie. Obsah dokumentu je zcela na zodpovědnosti NaZemi – společnosti pro fair trade a jako takový nemůže být považován za stanovisko Evropské unie.

Projekt byl podpořen z prostředků Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

Vytištěno na recyklovaném papíře

NAKUPUJEME FÉROVĚ!

Nové trendy v zadávání veřejných zakázek

Brožura je první ucelenou příručkou společensky odpovědného zadávání veřejných zakázek. Veřejným zadavatelům nabízí možnosti a praktické tipy, jak lze udržitelně nakupovat i ty výrobky, které pochází z rozvojových zemí a bývají často vyráběny za nedůstojných pracovních podmínek.